

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE**

Consortiu: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”
din Cahul, Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”

Cu titlu de manuscris
CZU: 159.922.8:159.942:316.6(043.3)

CHEPTENE VICTORIA

**PARTICULARITĂȚI ALE INTELIGENȚEI EMOȚIONALE ȘI
ORIENTĂRILOR VALORICE ÎN RELAȚIE CU DIMENSIUNILE
PERSONALITĂȚII ADOLESCENȚILOR**

Specialitatea 511.01 - Psihologie generală

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2025

**Teza de doctor a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale Științe Sociale,
Universitatea de Stat din Moldova**

Conducător științific:

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

POTÂNG Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar

CERLAT Raisa, doctor în psihologie, conferențiar universitar

ȘAITAN Viorica, doctor în psihologie, lector universitar

Componenta Comisiei de doctorat:

RACU Jana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *președinte*

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *conducător științific*

BOROZAN Maia, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – *referent*

POTÂNG Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *referent*

BRICEAG Silvia, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți – *referent*

Susținerea va avea loc la data de **14 noiembrie 2025, ora 11:00**, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii doctorale Științe Sociale a Universității de Stat din Moldova, la adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu 65 A, blocul de studii nr.3, sala 507.

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<https://anacec.md/>).

Rezumatul tezei a fost expediat în data de 9 octombrie 2025.

Președinte al Comisiei de doctorat,

RACU Jana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

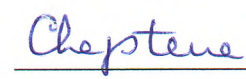
Conducător științific,

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Autor,

CHEPTENE Victoria

© Cheptene Victoria, 2025

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT.....	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	26
BIBLIOGRAFIE.....	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI.....	29
ADNOTARE.....	31
ANNOTATION.....	32
АННОТАЦИЯ.....	33

LISTA ABREVIERILOR

EQ – inteligență emoțională

GC – grup de control

GE – grup experimental

OV – orientări valorice

VT – valori terminale

VI – valori instrumentale

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Actualitatea acestui studiu științific este confirmată de schimbările și provocările care au loc în societate vizând în special vârsta adolescenței. Cunoaștem că în ultimele decenii, oamenii de știință au acordat multă atenție studiului inteligenței emoționale. Urgența și relevanța conținutului, structurii și dinamicii inteligenței emoționale a individului sunt condiționate de stadiul modern al dezvoltării societății sub aspectul factorilor de succes în toate sferele vieții individului. Ideea că inteligența emoțională are avantaje față de cea cognitivă atunci când vorbim de viața unei persoane sau de succesul în afaceri a devenit larg răspândită. Eficacitatea inteligenței emoționale se manifestă în procesul de studiu, muncă și viața de zi cu zi; ajută, evident, la stabilirea unei interacțiuni sociale constructive, la menținerea sănătății fizice și psihologice, asigură o comunicare eficientă și întărește relațiile cu ceilalți în domeniul profesional, precum și în viața personală. Mai mulți autori consideră că trebuie accentuată importanța explorării competenței psihologice a unei persoane ca o condiție a creșterii inteligenței sale emoționale.

Cercetările existente cu privire la dezvoltarea inteligenței emoționale sunt actuale, deoarece identifică oportunități de soluționare a problemelor practice din perspectiva abordărilor societale contemporane. Studiile psihosociale denotă că atât inteligența emoțională, cât și capacitatea persoanei de a interacționa cu alții stau la baza succesului în viață. De altfel, succesul în viață depinde de priceperea de a-ți cunoaște și regla impulsurile și emoțiile proprii și ale altora. EQ ține de conștientizarea propriilor emoții, în primul rând, stăpânirea lor prin controlul cauzelor generatoare, de motivația interioară în a evolua, precum și de inițiativă, optimism, dăruire, empatie, aptitudinile sociale, de modalitatea în care stabilim relații pozitive etc. Autorii menționează că este remarcabilă dezvoltarea afectivă la vârsta adolescenței. În acest plan se produc mari schimbări, respectiv cercetătorii numesc adolescența drept vârsta furtunilor și a stresului [9, p. 285]. În adolescență se parcurg faze noi anume care se referă la amplificarea și consolidarea sentimentelor cristalizate în stadiile anterioare, dar și a celor noi formate. U. Șchiopu, E. Verza, subliniază că în adolescență crește atât emoționalitatea intelectuală cât și cea socială [apud 9, p. 287; 27]; se înregistrează un nivel ridicat de conștientizare a experienței afective, aceasta fiind considerată în calitate de componentă a inteligenței emoționale (N. Hall, D. Goleman).

Autorii menționează că adolescența este cea mai sensibilă la dezvoltarea inteligenței emoționale, deoarece tocmai în această perioadă de vârstă are loc intelectualizarea tuturor proceselor mentale, când emoțiile pot deveni inteligente și inteligenta poate deveni emoțională datorită interacțiunii coordonate a emisferelor creierului. Emoționalitatea joacă un rol important în dezvoltarea inteligenței emoționale. În adolescență, pe de o parte, sfera emoțională devine mai complexă și mai instabilă, emoțiile și sentimentele devin mai intense și mai diverse, iar pe de altă parte, se dezvoltă și capacitatea de a se auto-regla, de a le încetini cu ajutorul voinței. Acest lucru îi permite adolescentului să-și construiască în mod conștient conceptul de sine, propriul sistem de valori, viziunea personală și să-și dezvolte inteligența emoțională [38]. Evident că aceste particularități influențează orientarea și direcționarea sistemului propriu de valori.

În condițiile instabilității conștiinței publice, în procesul de autodeterminare profesională, adolescenții promovează și însușesc diverse norme sociale în lipsa de modele valide, cu calitatea de condiții noi pentru transformarea socială. Adolescenții mai puțin sunt cunoscuți cu criteriile normative, valorice și cu procesul în care se transmit cunoștințele de la o generație la alta. Actualmente pentru orientarea și direcționarea sistemului propriu de valori adolescenților le sunt necesare perspective noi care ar accentua felul în care se pot implica activ în viața umană ca să își realizeze scopurile și să obțină performanțe. Adolescenții preiau valorile din societatea în schimbare care sunt promovate de medul socio-cultural în care se regăsește. De altfel, în fiecare societate este inevitabilă coexistența valorilor vechi și a valorilor noi conturate care cu certitudine influențează asupra personalității adolescenților.

Considerăm necesară cercetarea orientărilor valorice, deoarece valoarea este indispensabilă celui educat, de altfel, el însuși contribuind la apariția valorii. Abordarea respectivă este descrisă clar și în strategia de dezvoltare „Educația 2030” [13]. Cercetarea particularităților psihosociale ale orientărilor valorice la adolescenți identifică idei noi care pot contribui la modernizarea perspectivelor educaționale. Identificarea particularităților psihosociale ale orientărilor valorice deschid noi orientări spre cunoașterea și respectarea valorilor fundamentale ale societății democratice, cunoașterea și promovarea valorilor culturii naționale.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare.

Conceptele analizate în prezenta lucrare reprezintă obiectul unor cercetări științifice, respectiv

considerăm importante studiile realizate de autori precum L.U. Shelley (inteligența emoțională și valorile morale la adolescenți), M.A. Radin (orientările valorice, inteligența emoțională și inovațiile pedagogice), A.И. Комарова (caracteristici culturale și psihologice ale relației dintre valori și inteligența emoțională). Acestea sunt cercetările care prezintă conceptele analizate împreună, dar întâlnim frecvent fenomenele inteligență emoțională și orientări valorice analizate în studii separat. Conceptul de *inteligență emoțională* se regăsește în studiile cercetătorilor internaționali: K. Albrecht, W.L. Payn, J.D. Mayer, P. Salovey, N. Hall, D. Carusso, St.R. Covey, I. Fodor, D. Goleman, S. Hein, J. Piaget, R. Bar-On, S. Marcus, J. Block, J. Segal, E. Thorndike, Д.В. Люсин, И.Н. Андреева, И. Еропов, L. Dragolea, D. Cotîrlea, M. Roco et.al. Același concept este întâlnit în studiile cercetătorilor autohtoni: M. Cojocaru-Borozan, I. Așevschi, N. Balode, E. Losii, E. Rusu, M. Illiciev et.al. [8; 9; 20; 25; 26; 36-39]. În general, autorii având în vizor diferite eșantioane, confirmă că posedarea unui nivel înalt al inteligenței emoționale oferă mai multe oportunități la stabilirea, menținerea relațiilor interpersonale eficiente, integrarea profesională etc.

În ultimii ani spre cercetarea valorilor, a orientărilor valorice au fost focusate multe realizări, atât în știința psihologică contemporană cât și în alte științe, atât în cercetările internaționale cât și naționale. Este amplu prezentat conceptul de *orientări valorice* în studiile cercetătorilor internaționali: G.W. Allport, C. Kluckhohn, A. Maslow, M. Rokeach, Sh. Schwartz, V. Gouveia et. al., V. Pavelcu, M. Ralea, P. Popescu-Neveanu, M. Zlate, P. Iluț, B. și M. Voicu, A. Gavreliuc, A. Pășcălu et. al.; T. Blyznyuk, E.И. Головаха, В.А. Ядов, Д.А. Леонтьев, Т.Н. Пороховская, Л. Карпушина, В. Сопов, Д.В. Каширский, Ф.Б. Яшин, М.С. Яницкий, Н.А. Журавлева, Ж.В. Горькая, С.Н. Унарова, О.А. Голянская, Л.Г. Десфонтейнес, et. al. Din perspectivă psihologică, orientările valorice, au fost cercetate în Republica Moldova de către A. Bolboceanu, A. Țibuleac, S. Briceag, S. Svetlicinîi, M. Șlehtițchi, O. Paladi, J. Racu, I. Tolmaci et.al. [1-4; 11; 12; 18; 19; 21; 22; 24; 28; 30-34; 40-42].

Este necesar de menționat că problema inteligenței emoționale, a orientărilor valorice în psihologie nu a căpătat studiere integrală, cercetătorii evidențiind doar unele aspecte ale acestui fenomen. Evidențiem că lipsește cercetarea complexă a legăturii reciproce dintre inteligența emoțională, orientările valorice și factorii psihosociali, dimensiunile personalității care determină aceste concepte.

Necesitatea abordării acestei teme se fundamentează pe insuficientele cunoștințe și practici psihologice și sociale consacrate inteligenței emoționale, dimensiunilor personalității și a orientărilor valorice, specificat pentru o categorie de populație distinctă, precum sunt adolescenții, pentru care inteligența emoțională prezintă asigurarea unei dezvoltări oportune a personalității și proiectării unui viitor de succes, aflată în contextul multiplelor transformări sociale. Reieșind din argumentele indicate **problema de cercetare** constă în formularea răspunsului la următoarea întrebare: Care sunt relațiile dintre inteligența emoțională, dimensiunile personalității și orientările valorice la vârsta adolescenței? Care sunt particularitățile conceptelor din perspectiva factorilor psihosociali?

Prin cercetarea inteligenței emoționale și a orientărilor valorice ale personalității adolescentului se completează conținuturile din psihologia generală cu referire la problema indicată.

Scopul cercetării constă în identificarea relației dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului; elaborarea și validarea unui program de intervenție pentru optimizarea inteligenței emoționale prin prisma dimensiunilor personalității cu care relaționează.

Obiectivele cercetării: 1) analiza și sinteza literaturii de specialitate cu referire la inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității la vârsta adolescenței; 2) caracterizarea nivelurilor de dezvoltare a inteligenței emoționale, a dimensiunilor personalității și a ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților; 3) determinarea particularităților inteligenței emoționale și a dimensiunilor personalității în funcție de factori psihosociali: gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică; 4) identificarea ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare a inteligenței emoționale; 5) determinarea relațiilor dintre inteligența emoțională, dimensiunile personalității și orientările valorice ale adolescenților; 6) elaborarea și validarea unui program de intervenție psihologică privind optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților din perspectiva dimensiunilor personalității cu care relaționează.

Ipotezele cercetării: Pornind de la scopul și obiectivele prezentate, formulăm ipotezele prin care presupunem că: 1) Există anumite particularități ale manifestării inteligenței emoționale și a dimensiunilor personalității în funcție de factorii psihosociali la adolescenți; 2) Adolescenții cu diferit nivel de dezvoltare al inteligenței emoționale prezintă diferențe în ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale; 3) Pentru adolescenții cu nivel înalt de dezvoltare a inteligenței emoționale prioritare în ierarhia orientărilor valorice sunt valorile existențiale; 4) Implementarea unui program psihologic în condiții special organizate contribuie la dezvoltarea inteligenței emoționale a personalității adolescentului.

Metodologia cercetării. *Metode teoretice:* analiza literaturii din domeniu, sinteza teoretică, sistematizarea informației, metoda generalizării teoretice; *Metode empirice:* Chestionarul pentru diagnosticarea inteligenței emoționale (N. Hall); Testul Orientările valorice (M. Rokeach); Testul Inteligența socială (Ph. Carter); Testul de studiere a încrederii în sine (V.G. Romek); Scala de valori (V. Gouveia); Chestionarul de personalitate FPI Forma B (F. Fahrenberg, H. Selg, R. Hampel); Testul de diagnosticare a motivației succesului, T. Elers; Chestionarul Diagnosticarea aptitudinilor comunicative și organizatorice COS-I (V.V. Sineavski, B.A. Fedorișin); *Metode matematice și statistice:* Testul t pentru două eșantioane și pentru două eșantioane independente; corelația Pearson; corelația Spearman.

Noutatea și originalitatea științifică. Lucrarea dată reprezintă una dintre cercetările din contextul autohton cu referire la relația dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului, având o abordare investigațională *complexă* (cantitativă și calitativă), *interdisciplinară* (în raport cu alte științe psihologice: psihologie socială, psihologie educațională și nu doar la perspectiva psihologiei generale, prin analiza factorilor și dimensiunilor personalității) și *aplicativă*, prin elaborarea, implementarea și validarea eficienței unui program de intervenție psihologică. Abordarea investigațională vizează determinarea relațiilor dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescenților; stabilirea particularităților inteligenței emoționale în funcție de relațiile ei cu dimensiunile personalității adolescentului din perspectiva factorilor psihosociali.

Semnificația teoretică a cercetării vizează completarea cadrului teoretico-științific cu sinteze din literatura de specialitate privind problematica inteligenței emoționale și ierarhia orientărilor valorice la vârsta adolescenței. Acestea se referă la tipurile și particularitățile inteligenței emoționale, ponderea unor factori și dimensiuni ale personalității; particularități ale ierarhiei orientărilor valorice la vârsta adolescenților. Sunt concretizate contribuțiile proprii în structurarea sintezelor teoretice, prezentând și analizând în teză studii recente la tema cercetării care au contribuit la conturarea unui model teoretic explicativ al relației inteligenței emoționale cu orientările valorice și alte dimensiuni ale personalității, precum și la elaborarea unei definiții de lucru pentru inteligența emoțională, în contextul prezentei lucrări. Rezultatele cercetării date consolidează aspectele teoretice ale psihologiei generale.

Valoarea aplicativă a tezei constă în studiul inteligenței emoționale, a relației cu orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului (încredere în sine, inițierea contactelor sociale, curajul social, inteligența socială, nervozitate, agresivitate spontană, depresie, emotivitate, sociabilitate, caracter calm, dominare, inhibiție, fire deschisă, extraversiune, labilitate emoțională, masculinitate, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice); identificarea particularităților inteligenței emoționale din perspectiva factorilor psihosociali (gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică); elaborarea modelului explicativ privind implicațiile dimensiunilor studiate în manifestarea inteligenței emoționale; identificarea ierarhiilor orientărilor valorice terminale și instrumentale ale adolescenților cu diferit nivel de manifestarea a inteligenței emoționale; elaborarea și validarea unui program psihologic de intervenție pentru optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților. Datele experimentale vor fi utile factorilor de decizie, cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere, părinților, adolescenților.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării teoretico-experimentale au fost prezentate, discutate și validate în ședințele Departamentului de Psihologie din cadrul Universității de Stat din Moldova, precum și în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, în reviste științifice. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Sumarul compartimentelor tezei. Lucrarea cuprinde adnotări, introducere, 3 capitole, concluzii generale, 150 pagini text de bază, bibliografie constituită din 287 titluri, 7 anexe. Textul lucrării este ilustrat prin intermediul a 30 tabele și 28 figuri.

Cuvinte-cheie: inteligență emoțională, orientări valorice, valori terminale, valori instrumentale, dimensiuni ale personalității, adolescent.

CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei abordate, încadrarea acesteia în preocupările internaționale și naționale, precum și relevanța rezultatelor cercetărilor anterioare. Sunt prezentate scopul, obiectivele, problema de cercetare și instrumentele utilizate, subliniind relevanța investigării particularităților inteligenței emoționale și a orientărilor valorice în relație cu dimensiunile personalității adolescenților. De asemenea, este reflectat sumarul compartimentelor tezei, conturând structura și conținutul general al lucrării.

Capitolul 1. Fundamente conceptuale ale inteligenței emoționale, orientări valorice și dimensiuni ale personalității adolescenților conține 5 subcapitole. Lucrarea începe cu secvența **Incursiune în evoluția conceptului de inteligență emoțională**, în care este analizat conceptul de inteligență emoțională în acord cu perspectiva autorilor străini și autohtoni, este prezentată o analiză exhaustivă a literaturii de specialitate privind evoluția teoriilor științifice și modelelor explicative ale conceptului. Epistemologia conceptului de inteligență emoțională (EQ) s-a constituit în baza ideilor, concepțiilor, teoriilor, cercetărilor care demonstrează importanța competențelor emoționale pentru realizarea personală și socială a individului. Problematica în cauză a constituit o preocupare permanentă a savanților și cercetătorilor din domeniul antropologiei, filozofiei, psihologiei, sociologiei, pedagogiei, din motiv că emoțiile dictează conduita și faptele umane, opunându-se rațiunii prin esența sa – rațiunea are caracter pregnant obiectiv, emoția este subiectivă [15]. Inteligența emoțională a fost descrisă și conceptualizată pentru prima dată ca un construct bazat pe abilități, analog inteligenței generale [37]. Inteligența emoțională reprezintă capacitatea de a detecta, înțelege și utiliza emoțiile, atât cele proprii, cât și ale altor persoane, pentru luarea celor mai bune decizii și punerea lor în practici. EQ se referă la abilitățile în baza cărora un individ poate discrimina și monitoriza emoțiile proprii și ale celorlalți, precum și la capacitatea acestuia de a utiliza informațiile deținute pentru a-și ghida propria gândire și acțiune.

Termenul de inteligență emoțională a fost formulat pentru prima dată într-o teză de doctorat, în SUA, în 1985, de către Wayne Leon Payne care considera că aceasta este o abilitate care implică o relaționare creativă cu stările de teamă, durere și dorință. De aici apare și prima definiție „inteligență emoțională este o abilitate care implică o relaționare creativă cu stările de teamă, durere și dorință [apud 15]. După efectuarea unei analize teoretice, cercetători precum Liubart au sugerat că, cu cât este mai mare nivelul de competență emoțională a unei persoane, cu atât rezolvă mai bine problemele emoționale, cu atât gândește mai clar, cu atât are mai des intuiții [apud 38]. D. Liusin definește inteligența emoțională ca fiind capacitatea unei persoane de a-și înțelege propriile emoții și emoțiile altuia, precum și capacitatea de a le controla.

În capitolul dat sunt prezentate **Componente structurale ale inteligenței emoționale**. Cercetările asupra inteligenței emoționale au relevat multidimensionalitatea ei identificând drept componente ale inteligenței emoționale: empatia, responsabilitatea socială, adaptabilitatea, controlul stresului, optimismul, conștiința de sine, încrederea în sine etc. [7; 8; 9; 14]. Modelele inteligenței emoționale enumerate de către cercetători (abilitate, trăsătură și formatul mixt) au conturat atât conceptul cât au și influențat construcția instrumentelor de măsură. În modelul de abilități, dezvoltat de Mayer și Salovey, inteligența emoțională este văzută ca o formă de inteligență înăscută formată din mai multe capacități care influențează modul în care oamenii își înțeleg și își gestionează propriile emoții și pe cele ale altora. Aceste abilități de procesare a emoțiilor sunt: 1) percepția, evaluarea și exprimarea emoțiilor; 2) facilitarea emoțională a gândirii; 3) înțelegerea și analiza emoțiilor și 4) reglarea reflexivă a emoțiilor. În concordanță cu această conceptualizare, măsurile au fost concepute ca teste de performanță. Ulterior, a fost dezvoltat modelul propus de Petrides și Furnham, modelul de trăsătură. Acest model definește EQ ca o trăsătură; adică ca model de comportament persistent de-a lungul timpului și este asociat cu tendințe dispoziționale, trăsături de personalitate sau convingeri de autoeficacitate. Este compus din cincisprezece dimensiuni de personalitate, grupate în patru factori: bunăstare, autocontrol, emoționalitate și sociabilitate. Ultimul dintre cele trei modele principale de conceptualizare a inteligenței emoționale este cel mixt. Este alcătuit din două mari ramuri care consideră acest construct un amestec de trăsături, competențe și abilități. Potrivit primului model, dezvoltat de Bar On, inteligența emoțională este un set de abilități și competențe non-cognitive care influențează capacitatea de a face față cu succes cerințelor și presiunilor mediului și este compus din cinci componente cheie: abilități intrapersonale, abilități interpersonale, abilități de adaptare, abilități de gestionare a stresului și starea de spirit generală. Al doilea, propus de Goleman [39], conceptualizează, de asemenea, inteligența emoțională ca un model mixt care împărtășește anumite aspecte cu modelul Bar-On, este alcătuit din: recunoașterea propriilor emoții, managementul emoțiilor, automotivarea, recunoașterea emoțiilor celorlalți și gestionarea relațiilor [37].

Cercetătorii care au studiat inteligența emoțională consideră că ea are aplicații în toate domeniile vieții. John Mayer și Peter Salovey, Reuven Bar-On consideră că în cadrul inteligenței emoționale sunt incluse cinci domenii: 1. Conștiința de sine; 2. Stăpânirea emoțiilor; 3. Motivarea interioară; 4. Empatia; 5. Stabilirea și dirijarea relațiilor interumane [20; 36]. Jeanne Segal a pus în evidență patru componente ale inteligenței emoționale și anume: conștiința emoțională, acceptarea, conștiința emoțională activă și empatia [26]. După Goleman D. modelul inteligenței emoționale include 2 componente: 1. de ordin personal (conștiința de sine; autoreglarea; motivația); 2. de ordin social (empatia; abilități sociale) [16].

Analizând studiile prezentate în acest subcapitol al lucrării, la nivel comparativ, identificăm componente similare în ele și anume întâlnim componenta conștientizarea propriilor emoții la autorii Reuven Bar-On (conștientizarea propriilor emoții grupat în cadrul aspectului intrapersonal), John Mayer și Peter Salovey (conștiința de sine, care prevede recunoașterea unui sentiment), J. Segal (conștiința emoțională), D. Goleman (conștiința propriilor emoții), R. Wood și H. Tolley (conștiința de sine atribuindu-se abilitatea de a identifica sentimentele), N. Hall (competența emoțională). A doua componentă care este întâlnită în majoritatea tipologiilor este managementul emoțiilor, prezentă la autorii: Reuven Bar-On (grupat în cadrul secvenței controlul stresului – controlul impulsului), John Mayer și Peter Salovey (stăpânirea emoțiilor), D. Goleman (managerizarea emoțiilor), N. Hall (gestionarea propriilor emoții; recunoașterea emoțiilor altora). A treia componentă care regăsește în majoritatea tipologiilor este empatia, fiind prezentă la autorii: Reuven Bar-On (grupat în cadrul aspectului intrapersonal, empatia), John Mayer și Peter Salovey (empatia), J. Segal (empatia), D. Goleman (empatia), R. Wood și H. Tolley (empatia), N. Hall (empatia). Identificăm că în mai puține tipologii ale autorilor este prezentă motivația: John Mayer și Peter Salovey (motivarea interioară), D. Goleman (motivarea personală), N. Hall (automotivare). Deci, sumarizând aici, evidențiem că există mai multe mai multe fenomene unice în tipologiile descrise, ceea ce le face diferite în conceptualizarea inteligenței emoționale.

În subcapitolul intitulat **Definiții, teorii, tipuri, modele explicative ale orientărilor valorice**, sunt prezentate concepțiile autorilor cu privire la orientările valorice. Cercetarea orientărilor valorice diferă prin diversitate și ambiguitate. Uneori orientările valorice sunt definite în calitate de conținutul orientării personalității sau ca o varietate a relațiilor, la fel există definiția care evidențiază valoarea în calitate de un sistem de atitudini sociale fixate ce aparțin culturii materiale și spirituale sau în calitate de sensuri personale conștiente și acceptate. Dar, bineînțeles, că toți autorii, într-un fel sau altul, menționează că orientările valorice sunt analizate ca un complex de valori conștiente și ordonate ale individului, determinându-i astfel comportamentul și activitatea acestuia. Să analizăm mai detaliat părerile mai multor autori referitor la perceperea conceptelor de valori și orientări valorice. Orientările valorice exprimă ceea ce este cel mai important pentru o persoană, ceva ce are un sens personal pentru aceasta [35]. Conceptul de orientări valorice denotă atitudinea subiectivă a unei persoane față de unele aspecte ale sistemului social, caracterizează unul dintre poliile relației valorice [31; 32; 35].

M. Rokeach realizează o divizare mai generală a valorilor pe baza opoziției tradiționale a valorilor-scop și valorilor mijloace. Respectiv autorul distinge două tipuri de valori: valori terminale - convingerea că orice scop final al existenței individuale din punct de vedere personal sau social merită să fie urmărit; valorile instrumentale - convingerea că un anumit mod de acțiune din punct de vedere personal și social este preferabil în toate situațiile. Potrivit autorului M. Rokeach, valorile terminale sunt mai stabile decât valorile instrumentale și sunt caracterizate de o variabilitate interindividuală mai mică [40; 41]. C. C. Бубнова oferă un model ierarhic a sistemului de orientări valorice, format din trei nivele: 1. valorile-idealuri, care sunt cele mai comune, abstracte (spirituale și sociale); 2. valori-proprietăți care sunt fixate în activitatea vieții și care se manifestă ca proprietăți ale personalității; 3. valorile-comportamente, cele mai caracteristice mijloace de realizare și consolidare a valorilor-proprietăți.

Sistemul orientărilor valorice a unei persoane, împreună cu preferințele individuale inerente a acesteia, include în sine și valorile determinate istoric în societate. Tipurile de orientări valorice descrise de mai mulți autori, pot acționa în calitate de etape de dezvoltare a sistemului orientărilor valorice a personalității. Astfel, se poate afirma că, în pofida unor cercetări experimentale individuale, problema construirii unei tipologii bazate pe ierarhia integrală a orientărilor valorice, luând în considerare caracterul dinamic a sistemului acestora, nu este suficient dezvoltată.

Componenta teoretică a tezei finalizează cu subcapitolul **Dimensiuni ale personalității în relație cu inteligența emoțională și orientările valorice la vârsta adolescenței**. În acest context am evidențiat relațiile dintre inteligența emoțională și orientările valorice cu anumite dimensiuni ale personalității. C. Platon menționează că cercetarea dimensiunilor fundamentale ale personalității constituie subiectul numeroaselor studii psihologice [23, p. 10]. Autoarea subliniază că deși, pe parcursul mai multor ani,

teoreticienii au încercat să ajungă la un acord cu privire la numărul și natura dimensiunilor necesare pentru descrierea personalității, acestea au rămas obiectul unei importante polemici până în prezent. La fel se menționează că există un consens cu privire la ideea că personalitatea reprezintă un model ierarhic care se constituie din dimensiuni fundamentale și independente. Acestea pot fi subdivizate în entități mai mici - subdiviziuni sau fațete. De altfel, pe parcursul mai multor ani, autorii acestor modele au utilizat analiza factorială ca tehnică de regrupare a factorilor constitutivi ai personalității. În acest cadru, se înscriu modelele clasice ale lui Eysenck și Cattell și modelele mai recente ale lui Costa, McCrae și Goldberg. Important este de luat în considerare că primul punct al discuției cu privire la modelele personalității se referă la numărul dimensiunilor fundamentale și anume pentru Eysenck, acesta este de trei, pentru Cattell, de șaisprezece [apud 6; 23; 29].

La vârsta adolescenței, aceste dimensiuni încep să se manifeste tot mai clar, odată cu maturizarea psihologică și socială. Trăsăturile dominante se cristalizează prin interacțiuni cu familia, grupul de prieteni și cadrele educaționale, influențând dezvoltarea identității, a sferei emoționale și a sistemului de valori personale. În acest context, inteligența emoțională, conceptualizată de D. Goleman, devine un factor definitoriu [16]. Ea presupune capacitatea de a percepe, înțelege și regla propriile emoții, precum și empatia față de ceilalți – competențe esențiale pentru relaționarea socială și luarea deciziilor morale. Adolescenții cu un nivel crescut de inteligență emoțională sunt mai capabili să își gestioneze conflictele interioare, să comunice eficient și să-și aleagă valorile în mod conștient, în acord cu propria identitate. Dimensiunile personalității oferă cadrul intern prin care adolescentul filtrează realitatea; inteligența emoțională îl ajută să se adapteze și să gestioneze schimbările specifice acestei vârste, iar orientările valorice devin expresia maturizării și a autonomiei personale [apud 52]. Cu referire la orientările valorice la vârsta adolescenței cercetătorii susțin că clarificarea propriului sistem axiologic susține nevoia exprimării punctului personal de vedere în probleme de interes mai general [apud 21, p. 64]. În adolescență se aprofundează structurarea componentelor morale din structura sentimentelor și astfel se amplifică rolul acestora în orientarea relațiilor și preferințelor adolescentului. Acești adevărați acceptori morali sunt legați de conștiința și valorile morale, sistemul propriu de valori, proiectele de viitor. Devin factori stimulatori în cristalizarea sentimentelor, dar și repere ale evaluării trăirii acestora și conduitelor emoțional-expresive proprii și ale altora [10, p. 289].

Analiza literaturii de specialitate [25] demonstrează că cercetătorii au investigat particularitățile inteligenței emoționale folosindu-se de concepte adiacente cum ar fi aptitudinile sociale, competența interpersonală, maturitatea psihologică și conștiința emoțională. S-au cercetat concepte precum „dezvoltare socială”, „învățare socială și emoțională” și „inteligență personală” având ca scop „creșterea nivelului competenței sociale și emoționale”. S-au dezvăluit astfel strânse legături între inteligența emoțională și alte fenomene. De altfel, se consideră că inteligența emoțională ne armonizează cu mediul și cu noi înșine. Astfel, concepția cercetării inițiate conturează un model explicativ care urmează a fi valorificat și dezvoltat (figura 1.).

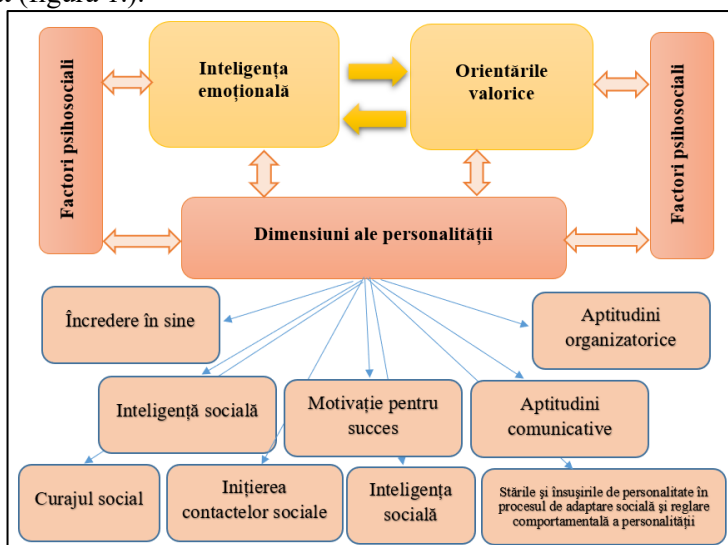

Fig. 1. Model teoretic explicativ al relației inteligenței emoționale cu orientările valorice și dimensiunile personalității [contribuție personală]

Conform modelului explicativ prezentat există o relație dintre inteligența emoțională și orientările valorice ale personalității. Aceste concepte sunt influențate de alte dimensiuni ale personalității precum

încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, stările și însușirile de personalitate în procesul de adaptare socială și reglare comportamentală a personalității (inclusiv, conform scalelor chestionarului FPI: nervozitate, agresivitate spontană, depresie; emotivitate, sociabilitate, caracter calm, dominare, inhibiție, fire deschisă, extraversiune – introversiune, labilitate emoțională, masculinitate – feminitate), motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice. Respectiv adolescenții cu diferit nivel de dezvoltare a inteligenței emoționale prezintă diferite ierarhii ale orientărilor valorice.

Sintetizând aspectele prezentate în primul capitol, considerăm importante următoarele idei esențiale formulate în **concluzii, subcapitolul 1.5:**

1. Studiarea literaturii de specialitate evidențiază faptul că inteligența emoțională reprezintă un domeniu amplu și aprofundat de cercetare. Specialiștii în domeniu evidențiază că aceasta se bazează pe conștientizarea propriilor trăiri emoționale, pe capacitatea de a le gestiona prin înțelegerea surselor lor, precum și pe o motivație internă puternică de autodepășire, susținută de inițiativă, optimism și implicare activă. Totodată, empatia și competențele sociale, precum abilitatea de a construi relații armonioase, de a coopera eficient, de a soluționa conflicte și de a influența pozitiv, sunt componente esențiale ale inteligenței emoționale. Recunoașterea și gestionarea adecvată a emoțiilor contribuie la obținerea unor performanțe superioare atât în sfera profesională, cât și în relațiile interpersonale. De altfel, inteligența emoțională determină transformări psihice orientate spre dezvoltarea trăsăturilor de personalitate și formarea unor abilități practice, esențiale pentru atingerea succesului în diverse activități.

2. Structura inteligenței emoționale beneficiază de o diversitate de abordări teoretice, însă nu există, până în prezent, un model unitar care să fie unanim acceptat. Majoritatea cercetătorilor preferă să descrie inteligența emoțională printr-un set de competențe distincte, organizate în funcție de diferiți factori determinanți. Astfel, identificăm că teoriile existente în psihologie cu privire la inteligența emoțională este descompusă de către autori în multiple componente. Inteligența emoțională este cea mai puternică valoare pentru a obține performanțe profesionale, fiind o resursă cu potențial nelimitat, accesibilă oricărei persoane dispuse să o dezvolte prin efort conștient și motivație internă. Actualmente societatea este în permanentă schimbare, iar pentru a face față acestora, adolescenții trebuie să demonstreze un nivel înalt al inteligenței emoționale.

3. Evidențiem că e relevantă pentru lucrarea dată definiția elaborată conform căreia **inteligența emoțională** reprezintă abilitatea unei persoane de a accesa și genera emoții, capacitatea personală de identificare și dirijare eficientă a emoțiilor proprii în raport cu scopurile și perspectivele de viață, respectiv determinând potențialul pe care îl avem pentru a însuși abilitățile practice bazate pe conștientizarea emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții.

4. Conceptele de valori și orientările valorice în literatura de specialitate, în ultimii ani sunt minuțios cercetate. Teoriile existente în psihologie cu referire la orientările valorice sunt direcționate spre a fi cercetate în diverse tipologii a sistemelor. Este important de subliniat că valorile promovate la nivel social nu sunt interiorizate automat, ci trec printr-un proces de analiză conștientă, în urma căruia individul le selectează și le integrează în propriul sistem de valori, atribuindu-le o ierarhie specifică și personalizată.

5. Orientările valorice reflectă raporturile generalizate și ierarhizate ale individului cu valorile culturii în care s-a format. Ele constituie un sistem organizat de reprezentări care exprimă atitudinea subiectivă a individului față de realitatea obiectivă. În toate interpretările teoretice, orientările valorice sunt considerate nucleul structurii personalității, întrucât în ele se conservă întreaga experiență de viață acumulată în procesul dezvoltării și se reflectă influențele mediului natural și social.

Până în prezent, cercetările au evidențiat o relație dintre inteligența emoțională, orientările valorice, dimensiunile personalității și anumiți factori psihosociali, însă acestea s-au axat, de regulă, pe aspecte izolate, fără a aborda relațiile dintre conceptele indicate într-o manieră integrată și multidimensională. De altfel, nu a fost pe deplin clarificată relația dintre conceptele evidențiate la vârsta adolescenței. Dacă facem referință la cercetările autohtone, se remarcă o lipsă de studii care să investigheze corelațiile dintre conceptul de inteligență emoțională, orientări valorice și dimensiunile personalității. Astfel, concluziile evidențiate conturează modul de elaborare a designului cercetării experimentale.

Capitolul 2. **Analiza experimentală a inteligenței emoționale și a orientărilor valorice la adolescenți** include subcapitolele care descriu experimentul de constatare. În subcapitolul **2.1. Organizarea cadrului metodologic al cercetării experimentale**, este prezentat managementul cercetării inteligenței emoționale și a orientărilor valorice la adolescenți: metodologia cercetării, designul

experimental, modalitatea de constituire a eșantionul experimental, care a orientat realizarea cercetării constatative, descrierea detaliată a testelor administrate adolescenților; rezultatele cercetării; precum și stabilirea relațiilor existente dintre inteligența emoțională, orientările valorice cu factorii psihosociali și dimensiunile personalității.

Scopul experimentului de constatare rezidă în analiza particularităților inteligenței emoționale și a orientărilor valorice în funcție de factorii psihosociali și dimensiunile personalității cercetate.

Analiza experimentală a inteligenței emoționale și a orientărilor valorice la adolescenți a conturat următoarele **obiective ale cercetării**:

1. caracterizarea nivelurilor de dezvoltare a inteligenței emoționale, a ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților;
2. determinarea particularităților inteligenței emoționale în funcție de unii factori psihosociali (gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică) și dimensiuni ale personalității;
3. identificarea ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare a inteligenței emoționale;
4. determinarea relațiilor dintre inteligența emoțională cu orientările valorice ale adolescenților.

În contextul respectiv s-a făcut referință la **ipotezele cercetării** conform cărora presupunem că:

1. Există anumite particularități ale manifestării inteligenței emoționale și a dimensiunilor personalității în funcție de factorii psihosociali la adolescenți; adică manifestarea inteligenței emoționale la adolescenți și dimensiunile personalității (încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, stările și însușirile de personalitate în procesul de adaptare socială și reglare comportamentală a personalității, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice.) variază în funcție de factorii psihosociali, precum gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică.
2. Adolescenții cu diferit nivel de dezvoltare al inteligenței emoționale prezintă diferențe în ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale și anume adolescenții cu o inteligență emoțională înaltă versus scăzută, vor avea diferențe în ierarhiile orientărilor valorice prioritare și respinse pentru ambele tipuri indicate;
3. Pentru adolescenții cu nivel înalt de dezvoltare a inteligenței emoționale prioritare în ierarhia orientărilor valorice sunt valorile existențiale, față de valorile de promovare, valorile normative, valorile hedonice, valori suprapersonale și valorile de interacțiune.

Instrumentele psihometrice ale cercetării experimentale: Ancheta psihosocială, realizată în bază de chestionar; Chestionarul pentru diagnosticarea inteligenței emoționale (N. Hall); Testul Orientările valorice (M. Rokeach); Testul Inteligența socială (Ph. Carter); Testul de studiere a încrederii în sine (V.G. Romek); Scala de valori (V. Gouveia); Chestionarul de personalitate FPI Forma B (F. Fahrenberg, H. Selg, R. Hampel); Testul de diagnosticare a motivației succesului, T. Elers; Chestionarul de diagnosticare a aptitudinilor comunicative și organizatorice COS – I (V.V. Sineavski, B.A. Fedorișin).

Caracteristici ale eșantionului cercetării. În scopul identificării particularităților inteligenței emoționale și a orientărilor valorice în funcție de factorii psihosociali și dimensiunile personalității în cadrul experimentului de constatare au participat **341 de adolescenți**. Menționăm că administrarea testelor a fost realizată în perioada 2019-2021, în 2 etape, din cauza restricțiilor pandemice Covid 19. Subiecților li s-a explicat scopul cercetării și conținutul probelor valorificate, fiind solicitat și acordul pentru participare. Administrarea instrumentelor psihometrice a fost însoțită de explicații cu referire la modalitatea de completare. Participarea adolescenților în cadrul cercetării a fost voluntară și anonimă menționându-se că toate datele, răspunsurile sunt confidențiale.

În subcapitolul **Analiza inteligenței emoționale, a dimensiunilor personalității și a orientărilor valorice în funcție de factorii psihosociali** este prezentată analiza datelor cu privire la nivelurile de dezvoltare a variabilelor. Prezentăm în continuare o secvență din rezultatele obținute. Administrând **Chestionarul pentru diagnosticarea inteligenței emoționale (N. Hall)** am determinat nivelurile de dezvoltare a inteligenței emoționale și a scalelor: 1. competența emoțională; 2. gestionarea propriilor emoții; 3. automotivare; 4. empatie; 5. recunoașterea emoțiilor altora. În cazul dat, pentru o vizualizare mai clară a nivelurilor de dezvoltare a inteligenței la adolescenții care au participat în cadrul experimentului de constatare prezentăm rezultatele în figura 2.

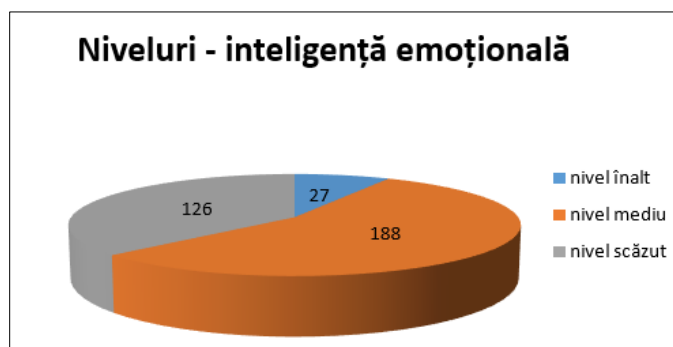

Fig. 2. Nivelurile de dezvoltare a inteligenței emoționale la adolescenți

Rezultatele obținute demonstrează niveluri diferite de dezvoltare a inteligenței emoționale. După cum observăm din figura 2, doar 7,9% (27 adolescenți) din cei investigați prezintă nivel înalt de dezvoltare a inteligenței emoționale. Un procent mare de subiecți (55,1%, 188 adolescenți) prezintă nivel mediu de dezvoltare a inteligenței emoționale, iar nivel scăzut de dezvoltare a inteligenței emoționale - este caracteristic pentru 126 de subiecți, ceea ce reprezintă 37,0 % din întreg eșantionul.

În continuare prezentăm nivelurile de dezvoltare a scalelor inteligenței emoționale la adolescenți.

Tabelul 1. Nivelurile de dezvoltare a scalelor inteligenței emoționale la adolescenți

Scale componente ale EQ	Niveluri	Frecvența	%
1. Competența emoțională	n. înalt	87	25,5
	n. mediu	175	51,3
	n. scăzut	79	23,2
2. Gestionarea propriilor emoții	n. înalt	28	8,2
	n. mediu	104	30,5
	n. scăzut	209	61,3
3. Automotivare	n. înalt	84	24,6
	n. mediu	154	45,2
	n. scăzut	103	30,2
4. Empatie	n. înalt	106	31,1
	n. mediu	182	53,4
	n. scăzut	53	15,5
5. Recunoașterea emoțiilor altora	n. înalt	65	19,1
	n. mediu	178	52,2
	n. scăzut	98	28,7

Rezultatele cercetării (tabelul 1) au demonstrat, pentru subiecții cercetați, niveluri diferite de dezvoltare a scalelor inteligenței emoționale. De altfel, după cum observăm din tabelul dat, pentru prima scală – *competența emoțională* - dintre subiecții chestionați 25,5% prezintă nivel înalt; 51,3% dintre adolescenți prezintă nivel mediu, iar nivel scăzut de competență emoțională - este caracteristic pentru 23,2% de subiecți, din întreg eșantionul. În general această componentă evidențiază că inteligența emoțională înseamnă să fii conștient de ceea ce simți tu, de ceea ce simt alții și să știi ce să faci în legătură cu aceasta (S. Hein); să ai conștiință emoțională, sensibilitate și capacitate de conducere care să te ajute să maximizezi pe termen lung fericirea și supraviețuirea [apud 25, p. 142]. Pentru scala - *gestionarea propriilor emoții* nivel înalt prezintă 8,2% dintre adolescenți, nivel mediu – 30,5 %, iar nivel scăzut 61,3 % de adolescenți din întreg eșantionul. Rezultatele prezentate ne reliefează pentru scala *automotivare* următorii indici: nivel înalt prezintă 24,6% dintre adolescenți, nivel mediu – 45,2%, iar nivel scăzut 30,2% dintre adolescenți. Nivel înalt pentru scala *empatie* prezintă 31,1% dintre adolescenți, nivel mediu – 53,4 %, iar nivel scăzut doar 15,5% de adolescenți. Empatia constituie una dintre dimensiunile semnificative ale inteligenței emoționale [apud 25, p. 146]. Rezultatele prezentate pentru ultima scală *recunoașterea emoțiilor altora* denotă că 19,1% dintre adolescenți prezintă nivel înalt; 52,2% prezintă nivel mediu, iar 28,7 % dintre subiecții chestionați prezintă nivel scăzut.

Menționăm că în conformitate cu rezultatele prezentate în acest paragraf considerăm importantă cunoașterea relațiilor inteligenței emoționale cu dimensiunile fundamentale ale personalității în funcție de factorii psihosociali: gen (masculin / feminin), mediul de proveniență (urban / rural), profilul studiilor

(umanist / real), reușita academică a adolescenților (media academică semestrială 9-10 / 6-7).

Caracteristici ale dimensiunilor personalității în funcție de factorii psihosociali. În cercetarea realizată am analizat relațiile inteligenței emoționale cu următoarele dimensiuni ale personalității: *încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, stările și însușirile de personalitate în procesul de adaptare socială și reglare comportamentală a personalității conform scalelor testului FPI (1) nervozitate, 2) agresivitate spontană, 3) depresie; 4) emotivitate, 5) sociabilitate, 6) caracter calm, 7) dominare, 8) inhibiție; 9) fire deschisă, 10) extraversiune – introversiune, 11) labilitate emoțională; 12) masculinitate – feminitate), motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice.*

Pentru determinarea nivelului de încredere în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale am aplicat **Testul de studiere a încrederii în sine** (V.G. Romek). Rezultatele obținute relevă diferite nivele de dezvoltare a factorilor încredere în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale. Astfel, pentru factorul *încrederea în sine*, din numărul total de 341 de subiecți 24,9% denotă nivel înalt, 57,8% nivel mediu, iar 17,3% nivel scăzut. Pentru factorul *curajul social* din numărul total de subiecți 7,3% denotă nivel înalt, 41,3% nivel mediu, iar 51,3% nivel scăzut; iar pentru factorul *inițierea contactelor sociale*: 4,7% denotă nivel înalt, 59,5% nivel mediu, iar 35,8% nivel scăzut.

Administrând **Testul Inteligența socială (Ph. Carter)** elaborat de către Philip Carter am determinat nivelurile de dezvoltare a inteligenței sociale. Astfel, 50,4% din adolescenții investigați prezintă nivel înalt de dezvoltare a inteligenței sociale; 39,3% prezintă nivel mediu de dezvoltare a inteligenței sociale, iar nivel scăzut de dezvoltare a inteligenței sociale - este caracteristic pentru 35 de subiecți, ceea ce reprezintă 10,3 % din întreg eșantionul.

Testul de diagnosticare a motivației succesului T. Elers a facilitat identificarea nivelurilor de dezvoltare a acestui factor. Din adolescenții investigați 27,0% prezintă nivel extrem înalt de motivație pentru succes; 44,4% prezintă nivel moderat înalt; 27,6% prezintă nivel mediu de motivație pentru succes, iar nivel scăzut de motivație pentru succes - este caracteristic pentru 1,2 % din adolescenți. Menționăm asupra faptului că în conformitate cu descrierile din literatura de specialitate motivația pentru succes se referă la motivația pozitivă. Cu această motivație persoanele începând o activitate, au în vedere realizarea a ceva constructiv, pozitiv. În centrul activității persoanei este speranță spre succes și necesitatea de a obține succesul; de obicei, au încredere în sine, manifestă responsabilitate, inițiativă, sunt activi, perseverenți în realizarea obiectivelor. Motivația pentru eșec se referă la motivația negativă.

Pentru determinarea nivelului aptitudinilor comunicative și a aptitudinilor organizatorice am administrat **Testul de diagnosticare a aptitudinilor comunicative și organizatorice COS – I (V.V. Sineavski, B.A. Fedorișin)**. Adolescenții intervievați au prezentat diferite niveluri de manifestare a aptitudinilor comunicative. Astfel, datele prezentate demonstrează că 39,9% din adolescenții investigați prezintă nivel foarte scăzut al aptitudinilor comunicative; 23,8% prezintă nivel scăzut; 13,5% prezintă nivel mediu, 9,1% prezintă nivel înalt, iar nivel foarte înalt a aptitudinilor comunicative este caracteristic pentru 13,8% din adolescenții cercetării date. De altfel, menționăm că adolescenții au prezentat diferite niveluri de manifestare și pentru aptitudinile organizatorice. Anume 40,2% din adolescenții investigați prezintă nivel foarte scăzut al aptitudinilor organizatorice; 20,5% prezintă nivel scăzut; 12,3% prezintă nivel mediu, 16,1% prezintă nivel înalt, iar 13,8% din adolescenții au rezultatele în diapazonul nivelului foarte înalt al aptitudinilor organizatorice. Sumarizând evidențiem că este cel mai mare numărul adolescenților care prezintă niveluri foarte scăzute și scăzute pentru aptitudinile comunicative și aptitudinile organizatorice. În ambele cazuri aceste niveluri sunt incluse în limita de peste 60, 0%, ceea ce considerăm că trebuie de evidențiat.

Particularități ale inteligenței emoționale în funcție de factorii psihosociali: gen, mediu de proveniență, profilul studiilor, reușita acamedică, vârstă. Subliniem că în literatura de specialitate întâlnim diverse studii cu referire la inteligența emoțională la vârsta adolescenței din perspectiva multiplilor factori psihosociali. Pentru cercetarea realizată considerăm valoroase relațiile existente dintre inteligența emoțională și următorii factori psihosociali: *gen (masculin / feminin), mediul de proveniență (urban / rural), profilul studiilor (umanist /real), reușita acamedică (medii semestriale 9-10 / 6-7).*

Caracteristicile inteligenței emoționale și a scalelor ei după factorul gen. În lucrare sunt prezentate diferențele dintre medii în funcție de factorul gen pentru scalele inteligenței emoționale: *componența emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții.* Rolul mediei aritmetice este de a oferi o imagine despre valoarea medie a caracteristicii respective. Rezultatele prezentate în teză demonstrează că nivelul de dezvoltare a scalelor inteligenței emoționale diferă în funcție de factorul gen. Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai înalte pentru *componența emoțională,*

automotivație, empatie. Totodată datele obținute denotă faptul că subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai scăzute pentru *recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții*. Subliniem că rezultatele finale pot să apară și ca o consecință a faptului că a existat disproporționalitatea dintre numărul de adolescenți de gen masculin și feminin. Aici, pentru a arăta diferențele mediilor variabilelor conform factorului - genul subiecților, am utilizat testul T. Testul T pentru eșantioane independente este utilizat pentru a calcula dacă mediile variabilelor sunt diferite semnificativ una față de cealaltă. Analizând datele obținute putem afirma că există diferențe dintre mediile variabilelor inteligenței emoționale la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin. Aceste diferențe sunt semnificative pentru scalele inteligenței emoționale: *automotivație* ($t=4,832$; $p=0,001$); *empatie* ($t=3,131$; $p=0,002$); *recunoașterea emoțiilor altora* ($t=-4,550$; $p=0,001$). Comparativ și în alte studii psihologii au observat că există diferențe de gen în dezvoltarea emoțională a băieților și fetelor adolescenți.

Sunt prezentate diferențele dintre medii în funcție de factorul gen pentru dimensiunile personalității. Conform rezultatelor obținute subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai înalte pentru: *curajul social, încredere în sine, inteligența socială, agresivitate spontană (FPI-2), sociabilitate (FPI-5), caracter calm (FPI-6), dominare (FPI-7), fire deschisă (FPI-9), extraversiune (FPI-10), masculinitate (FPI-12), aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice*. Totodată subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai scăzute pentru: *inițierea contactelor sociale, nervozitate (FPI-1), depresie (FPI-3); emotivitate (FPI-4), inhibiție (FPI-8), labilitate emoțională (FPI-11), motivația succesului*. În acest context putem afirma că există diferențe dintre mediile variabilelor menționate la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin. Aceste diferențe sunt semnificative pentru dimensiunile: *nervozitate (FPI-1)* ($t=-3,77$; $p=0,001$), *agresivitate spontană (FPI-2)* ($t=2,99$; $p=0,003$), *depresie (FPI-3)* ($t=-2,33$; $p=0,02$), *caracter calm (FPI-6)* ($t=4,02$; $p=0,001$), *dominare (FPI-7)* ($t=2,71$; $p=0,007$), *inhibiție (FPI-8)* ($t=-3,83$; $p=0,001$), *fire deschisă (FPI-9)* ($t=1,99$; $p=0,047$), *extraversiune (FPI-10)* ($t=3,86$; $p=0,001$), *labilitate emoțională (FPI-11)* ($t=-2,62$; $p=0,009$), *masculinitate (FPI-12)* ($t=6,35$; $p=0,001$), *aptitudini comunicative* ($t=4,15$; $p=0,001$).

În concluzie evidențiem că adolescenții prezintă diferite niveluri de dezvoltare a inteligenței emoționale și a scalelor ei: *competența emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții*. Adolescenților cu diferite niveluri de dezvoltare a inteligenței emoționale le sunt caracteristice grade diferite de semnificație statistică pentru factorul - genul subiecților (masculin/feminin). Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai înalte pentru *componenta emoțională, automotivație, empatie și pentru indicele general al inteligenței emoționale și au înregistrat medii mai scăzute pentru recunoașterea emoțiilor altora și gestionarea propriilor emoții*. Aceste diferențe sunt semnificative doar pentru scalele: *automotivație; empatie și recunoașterea emoțiilor altora*. Subliniem că rezultatele finale pot să apară și ca o consecință a faptului că a existat disproporționalitatea dintre numărul de adolescenți de gen masculin și feminin.

Pentru dimensiunile personalității subiecții de gen masculin comparativ cu subiecții de gen feminin au înregistrat medii mai înalte pentru: *curajul social, încredere în sine, inteligența socială, agresivitate spontană, sociabilitate, caracter calm, dominare, fire deschisă, extraversiune, masculinitate, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice*. De altfel, subiecții de gen masculin au înregistrat medii mai scăzute pentru: *inițierea contactelor sociale, nervozitate, depresie; emotivitate, inhibiție, labilitate emoțională și motivația succesului*. Sumarizând aici, identificăm că sunt obținute diferențe semnificative doar pentru dimensiunile personalității: *nervozitate, agresivitate spontană, depresie, dominare, inhibiție, fire deschisă, extraversiune, labilitate emoțională, masculinitate și aptitudini comunicative*.

Diferențele mediilor variabilelor după factorul - *mediul de proveniență* a subiecților, sunt determinate cu testul T. Analizând rezultatele putem afirma că nu există diferențe semnificative dintre mediile variabilelor la subiecții din mediul urban și la subiecții din mediul rural. Sunt prezentate diferențele dintre medii în funcție de factorul mediul de proveniență (urban / rural) pentru dimensiunile personalității. Astfel, datele obținute denotă că subiecții din mediul urban comparativ cu subiecții din mediul rural au înregistrat medii mai înalte pentru: *inițierea contactelor sociale, curajul social, inteligența socială, agresivitate spontană (FPI-2), emotivitate (FPI-4), sociabilitate (FPI-5), caracter calm (FPI-6), dominare (FPI-7), fire deschisă (FPI-9), extraversiune (FPI-10), masculinitate (FPI-12), aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice*.

Subiecții din mediul urban comparativ cu subiecții din mediul rural au înregistrat medii mai scăzute pentru: *încredere în sine, nervozitate (FPI-1), depresie (FPI-3), inhibiție (FPI-8), labilitate emoțională*

(FPI-11), motivația succesului. La fel, pentru a prezenta diferențele mediilor variabilelor după – *mediul de proveniență a subiecților (urban / rural)*, am administrat testul T. Putem afirma, după rezultatele identificate, că există diferențe semnificative dintre mediile variabilelor la subiecții din mediul urban și la subiecții din mediul rural doar pentru inhibiție (FPI-8) ($t=-2,18$; $p=0,03$). Respectiv, nu există diferențe semnificative dintre mediile variabilelor la subiecții din mediul urban și la subiecții din mediul rural pentru toate celelalte dimensiuni: inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, inteligența socială, nervozitate (FPI-1), agresivitate spontană (FPI-2), depresie (FPI-3), emotivitate (FPI-4), sociabilitate (FPI-5), caracter calm (FPI-6), dominare (FPI-7), fire deschisă (FPI-9), extraversiune (FPI-10), labilitate emoțională (FPI-11), masculinitate (FPI-12), motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice.

În lucrare am identificat și **Ierarhiile orientărilor valorice din perspectiva factorilor psihosociali și a nivelului de dezvoltare a inteligenței emoționale la adolescenți.**

Ierarhiile orientărilor valorice la adolescenți - Testul orientărilor valorice (M. Rokeach). Administrând **Testul orientărilor valorice - M. Rokeach** adolescenții, în cadrul experimentului de constatare, au obținut diverse ierarhii ale orientărilor valorice terminale și instrumentale. Valorile terminale și valorile instrumentale au fost aranjate de către adolescenți, în ordinea importanței acestora pentru ei, astfel încât acestea au obținut, respectiv, punctaj diferit. În conformitate cu acest punctaj atât *valorile terminale (scop)*, cât și *valorile instrumentale (mijloc)* au obținut și ranguri diferite.

De altfel, subliniem că în conformitate cu concepția lui Rokeach M. **valorile terminale** (scop) reflectă convingerea că orice scop final al existenței individuale din punct de vedere personal sau social merită să fie urmărit, iar aceste valori finalități, reprezentate de idealuri sau scopuri; **valorile instrumentale** (mijloc), prezintă convingerea că un anumit mod de acțiune din punct de vedere personal și social este preferabil în toate situațiile, desemnate de modurile de conduită. Menționăm că în prezenta lucrare am luat în considerație concepțiile autorilor M.C. Яницкий și A.B. Серый, divizând ierarhia individuală a orientărilor valorice în trei grupuri egale și anume: primul grup - grupul valorilor **preferate, semnificative** (rangul 1-6 în ierarhie); al doilea grup – cel al valorilor **indiferente, neînsemnate** (rangul 7-12 în ierarhie); și al treilea grup – cel al valorilor **respinse, ne semnificative** (rangul 13-18 în ierarhie).

Analizând rezultatele obținute pentru valorile terminale și instrumentale ale adolescenților, grup experimental întreg cu 341 subiecți, am identificat modul în care se stabilesc ierarhiile orientărilor valorice ale adolescenților, iar în tabelul 2 prezentăm aceste ierarhii. Punctajul / mediile mici obținut pentru valori le plasează pe acestea în vârful ierarhiei, iar punctajul mare denotă faptul că valorile au fost considerate neprioritare, respectiv, adolescenții plasându-le la sfârșitul ierarhiei.

Tabelul 2. Ierarhia pentru valorile terminale și valorile instrumentale ale adolescenților

Nr. /o.	VALORI TERMINALE	Nr. /o.	VALORI INSTRUMENTALE
1.	sănătate	1.	Educație
2.	viață familială fericită	2.	autocontrol
3.	încredere în sine	3.	responsabilitate
4.	Dragoste	4.	independență
5.	înțelepciunea vieții	5.	studii
6.	viața activă	6.	raționalism
7.	cunoaștere	7.	Voință
8.	prieteni buni, fideli	8.	onestitate
9.	dezvoltare continuă	9.	Acuratețe
10.	Libertate	10.	curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor
11.	bunăstare materială	11.	energie de viață
12.	viața productivă	12.	Toleranță
13.	muncă interesantă	13.	viziuni largi
14.	Creație	14.	eficacitate în activitate
15.	apreciere socială	15.	exigențe înalte
16.	frumusețea naturii și a artei	16.	executivitate
17.	fericirea altora	17.	Delicatețe
18.	Distracții	18.	intransigență față de sine și alții

Din tabelul 2. observăm că pentru adolescenții chestionați, dintre **valorile terminale (scop) prioritare** sunt: *sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; înțelepciunea vieții*

precum și *viața activă*. Ierarhia finalizează cu valori scop precum: *muncă interesantă; creație; apreciere socială; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții* ceea ce denotă că acestea sunt lipsite de importanță pentru adolescenții care au participat în cadrul experimentului. Conform rangurilor obținute pentru valorile instrumentale am obținut o altă ierarhie. Astfel observăm că pentru adolescenți prioritare sunt următoarele **valori instrumentale**: *educație; autocontrol; responsabilitate; independență; studii și raționalism*. Ierarhia finalizează cu următoarele valori instrumentale: *viziuni largi; eficacitate în activitate; exigențe înalte; executivitate; delicatețe; intransigență față de sine și alții*; ceea ce, la fel, denotă că acestea nu sunt importante pentru viața adolescenților.

La nivel comparativ prezentăm rezultatele cercetării realizate de către O. Paladi (2018-2021) [21] pe un eșantion de 2029 subiecți experimentali cu referire la structura valorilor generaționale ale adolescenților din Republica Moldova în care s-a stabilit că valorile dominante în viața generației Z din mediul autohton, în ierarhia valorilor terminale, cu rangurile de conducere 1-6 sunt *sănătate; viață familială fericită; dragoste; viața activă; înțelepciunea vieții; încredere în sine*, iar din ierarhia valorilor instrumentale cu rangurile de conducere 1-6 fac parte: *educație; studii; independență; autocontrol; raționalism; responsabilitate*. Valorile terminale respinse de adolescenții chestionați (rangul 13-18), sunt următoarele: *viața productivă; apreciere socială; creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora; distracții*, iar din categoria valorilor instrumentale respinse fac parte valorile: *executivitate; exigențe înalte; eficacitate în activitate; toleranță; delicatețe; intransigență față de sine și alții*.

Studiul realizat vizează și orientările valorice, conform **Scalei de valori (V. Gouveia)** [22] administrate subiecților experimentali. De altfel, sunt prezentate în tabelul 3 punctajul și rangurile obținute pentru valorile: emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, frumusețe, cunoștințe, maturitate, afectivitate, apartenență, suport social, obediență, religiozitate, tradiție. Vizibilă este și modalitatea de formare a subscalelor din valorile indicate.

Tabelul 3. Mediile pentru orientările valorice conform Scalei de valori (V. Gouveia)
[contribuție personală]

<i>Subscale</i>	<i>Valori</i>	<i>Medii – Valori</i>	<i>Medii – Subscale</i>	<i>Rang – Subscale</i>
1) valori de promovare (VP)	V-4 putere	1786	5528	3
	V-5 prestigiu	1655		
	V-6 succes	2087		
2) valori existențiale (VE)	V-7 sănătate	2282	6418	1
	V-8 stabilitate personală	2090		
	V-9 supraviețuire	2046		
3) valori normative (VN)	V-16 obediență	1399	4111	6
	V-17 religiozitate	1305		
	V-18 tradiție	1407		
4) valori hedonice (VH)	V-1 emoție	1797	5235	4
	V-2 plăcere	1853		
	V-3 sexualitate	1585		
5) valori suprapersonale (VS)	V-10 frumusețe	1701	5758	2
	V-11 cunoștințe	2073		
	V-12 maturitate	1984		
6) valori de interacțiune (VIn)	V-13 afectivitate	1740	5013	5
	V-14 apartenență	1615		
	V-15 suport social	1658		

În urma analizei datelor din tabelul 3 evidențiem că punctajul cel mai mare este caracteristic subscalei (2) *valori existențiale* – 6418 puncte; apoi, în ordine consecutivă punctajul puțin mai mic este caracteristic subscalei (5) *valori suprapersonale* – 5758 puncte; (1) *valori de promovare* – 5528 puncte; (4) *valori hedonice* – 5235 puncte; (6) *valori de interacțiune* – 5013 puncte; (3) *valori normative* – 4111 puncte. Aceste punctaje formează pentru subscalele valorilor următoarea ierarhie: 1) *S. valori existențiale*; 2) *S. valori suprapersonale*; 3) *S. valori de promovare*; 4) *S. valori hedonice*; 5) *S. valori de interacțiune*; 6) *S. valori normative*. Menționăm că ierarhia orientărilor valorice începe cu **valorile existențiale** în care punctajul maxim este atribuit valorii **sănătate** – 2282 puncte, fiind urmată de **stabilitate personală** – 2090 puncte din aceeași subscală, iar valoarea **supraviețuire** s-a plasat pe locul 5 în ierarhie acumulând 2046 puncte. Totodată pe locul 3 în ierarhie s-a plasat valoarea **succes** (2087 puncte), iar pe locul 4

valoarea **cunoștințe** (2073 puncte). Rezultatele obținute denotă că se confirmă ipoteza conform căreia am presupus că pentru adolescenții cu nivel înalt de dezvoltare a inteligenței emoționale prioritare în ierarhia orientărilor valorice sunt valorile existențiale.

Orientările valorice ale adolescenților din perspectiva factorilor psihosociali. Unul din obiectivele cercetării date vizează identificarea orientărilor valorice ale adolescenților și atât din perspectiva factorilor psihosociali (gen, mediu de proveniență, profilul studiilor, reușita academică) cât și din perspectiva nivelurilor de inteligență emoțională înaltă și scăzută.

Orientările valorice ale adolescenților cu diferit nivel al inteligenței emoționale. În cercetarea dată am analizat, conform obiectivelor, ierarhiile orientărilor valorice ale adolescenților cu diferit nivel al inteligenței emoționale, pentru următoarele instrumente psihometrice: *Orientările valorice* (M. Rokeach) și *Scala de valori* (V. Gouveia). Astfel, mediile stabilite pentru valorile terminale, conform **Testului Orientările valorice (M. Rokeach)** în funcție de nivelurile inteligenței emoționale sunt prezentate în lucrare. Diferențele în funcție de nivelul inteligenței emoționale a adolescenților sunt prezentate pentru orientările valorice terminale: *viață activă, înțelepciunea vieții, sănătate, muncă interesantă, frumusețea naturii și artei, dragoste, bunăstare materială, prieteni buni, apreciere socială, cunoaștere, viață productivă, dezvoltare continuă, distracții, libertate, viață familială fericită, fericirea altora, creație, încredere în sine.*

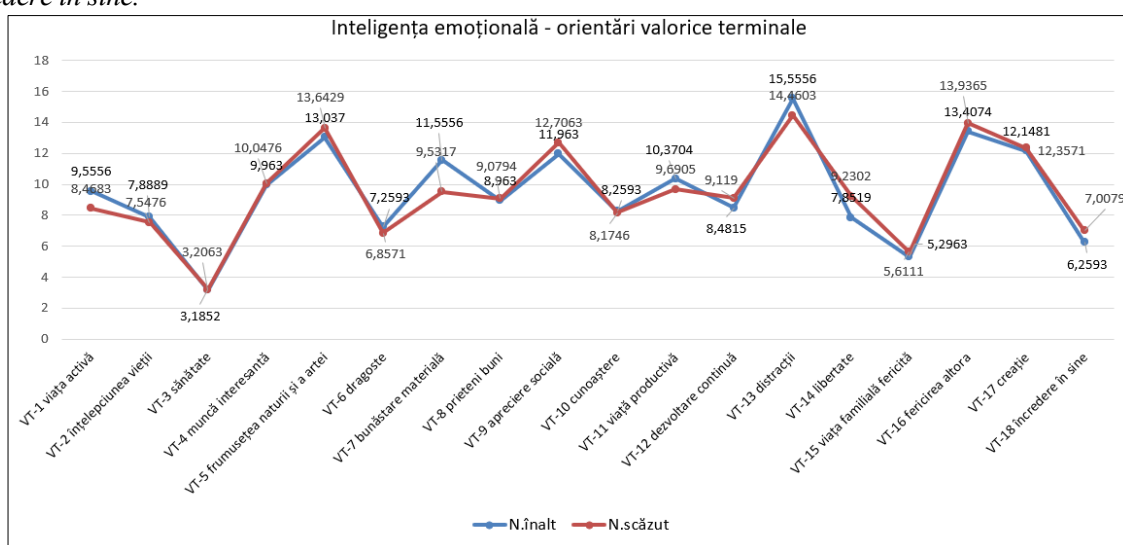

Fig. 3. Profilul personalității adolescentului cu nivel înalt și scăzut al inteligenței emoționale din perspectiva orientărilor valorice terminale [contribuție personală]

Sunt cu diferențe mediile prezentate în rezultatele orientărilor valorice terminale în funcție de nivelul inteligenței emoționale. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii mai înalte pentru orientări valorice terminale precum: viața activă, înțelepciunea vieții, dragoste, bunăstare materială, cunoaștere, viață productivă, distracții. Adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale comparativ cu cei care au nivel înalt al inteligenței emoționale au prezentat, conform rezultatelor, medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice terminale: muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, prieteni buni și fideli, apreciere socială, dezvoltare continuă, viață familială fericită, libertate, fericirea altora creație, încredere în sine. Totodată subiecții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii egale pentru valoarea sănătate. Analizând datele prezentate (Testul T) pentru valorile terminale putem afirma că există diferențe semnificative dintre adolescenții cu diferite niveluri a inteligenței emoționale pentru valoarea: bunăstare materială ($t=1,99$; $p=0,04$).

Conform scopului cercetării am identificat ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale pentru ambele grupuri de subiecți. În continuare prezentăm desfășurat aceste rezultate. Ierarhiile orientărilor valorice au fost identificate după punctajul acumulat care a oferit ranguri diferite pentru cele a câte 18 valori terminale și instrumentale. Precum am subliniat, adolescenții au aranjat în ordinea importanței pentru ei orientările valorice, astfel încât, acestea au obținut punctaj diferit. Astfel, atât pentru orientările terminale cât și pentru orientările valorice instrumentale în conformitate cu punctajul obținut, se identifică anumite ranguri. În lucrarea realizată au fost luate în considerare concepțiile autorilor M.C. Яницкий și A.B. Серый, care divizează ierarhia individuală a orientărilor valorice în trei grupuri egale și anume: primul grup - grupul valorilor preferate, semnificative (rangul 1-6 în ierarhie); al doilea grup – cel

al valorilor indiferente, neînsemnate (rangul 7-12 în ierarhie); și al treilea grup – cel al valorilor respinse, ne semnificative (rangul 13-18 în ierarhie).

În continuare, în tabelul 4 am prezentat ierarhia identificată pentru *valorile terminale* ale adolescenților cu nivel înalt și scăzut al inteligenței emoționale.

Tabelul 4. Ierarhia pentru valorile terminale ale adolescenților cu nivel înalt și scăzut al inteligenței emoționale

Numărul de ordine în ierarhie	VALORI TERMINALE – nivel înalt al EQ	Numărul de ordine în ierarhie	VALORI TERMINALE – nivel scăzut al EQ
1.	sănătate	1.	sănătate
2.	viață familială fericită	2.	viață familială fericită
3.	încredere în sine	3.	dragoste
4.	dragoste	4.	încredere în sine
5.	libertate	5.	înțelepciunea vieții
6.	înțelepciunea vieții	6.	cunoaștere
7.	cunoaștere	7.	viața activă
8.	dezvoltare continuă	8.	prieteni buni, fideli
9.	prieteni buni, fideli	9.	dezvoltare continuă
10.	viața activă	10.	libertate
11.	muncă interesantă	11.	bunăstare materială
12.	viața productivă	12.	viața productivă
13.	bunăstare materială	13.	muncă interesantă
14.	apreciere socială	14.	creație
15.	creație	15.	apreciere socială
16.	frumusețea naturii și a artei	16.	frumusețea naturii și a artei
17.	fericirea altora	17.	fericirea altora
18.	distracții	18.	distracții

Rezultatele incluse în tabelul 4 demonstrează că pentru **adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale** dintre *valorile terminale prioritare* sunt: *sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; libertate* precum și *înțelepciunea vieții*. Ierarhia, în cazul dat, finalizează cu următoarele valori terminale: *bunăstare materială; apreciere socială; creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții*, respectiv, aceste valori sunt lipsite de importanță pentru adolescenții chestionați. Din același tabel 4 identificăm că pentru **adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale** dintre *valorile terminale prioritare* sunt: *sănătatea; viața familială fericită; dragoste; încrederea în sine; înțelepciunea vieții* precum și valoarea *cunoaștere*. Neprioritare sau respinse de către adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale sunt valori terminale: *muncă interesantă; creație; apreciere socială; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții*. Comparând orientările valorice terminale prioritare și neprioritare ale acestor două grupuri de adolescenți și anume adolescenți cu nivel înalt al dezvoltării inteligenței emoționale și adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale constatăm că sunt cu diferențe.

Precum am subliniat în primul capitol adolescentul își formează un mod propriu de a înțelege viața, își cristalizează o concepție care începe să-l călăuzească în alegerile pe care le face și în care își investește forțele. Disponibilitățile intelectuale, afective și voluntare constituie condiția subiectivă a structurii propriului sistem de valori. Adolescența este aptă de a-și însuși valori și de a se conduce după valori, sursele acestora sunt influențele socio-culturale, în speță chiar sistemul de valori pe care îl promovează societatea [10, p. 297; 17]. La vârsta adolescenței se continuă formarea idealului de viață, având o importantă funcție de orientare și concentrare a capacităților și eforturilor lor, dând, împreună cu alte dimensiuni, un sens vieții și activității lor. În adolescență idealul este legat de valori [10, p. 299], respectiv considerăm importantă cunoașterea ierarhiilor orientărilor valorice la această vârstă.

Astfel, în lucrare au fost stabilite mediile pentru valorile terminale, conform **Scalei de valori (V. Gouveia)** în funcție de nivelurile inteligenței emoționale. Diferențele dintre medii în funcție de nivelul inteligenței emoționale a adolescenților sunt prezentate pentru valorile: *emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, frumusețe, cunoștințe, maturitate, afectivitate, apartenență, suport social, obediență, religiozitate, tradiție*. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat

medii mai înalte pentru următoarele valori: emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, cunoștințe, maturitate, afectivitate, apartenență, suport social, obediență, religiozitate, tradiție. În acest context subliniem că adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu adolescenții a căror nivel al inteligenței emoționale este scăzut au înregistrat medii mai scăzute pentru valoarea: frumusețe. Conform datelor obținute subliniem că există diferențe dintre mediile variabilelor la subiecții cu nivel înalt și la subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale. Astfel, identificăm că sunt semnificative aceste diferențe pentru următoarele valori: emoție ($t=2,21$; $p=0,028$), sexualitate ($t=2,7$; $p=0,08$), putere ($t=2,1$; $p=0,037$), cunoștințe ($t=3,05$; $p=0,003$), maturitate ($t=3,83$; $p=0,001$), afectivitate ($t=2,59$; $p=0,01$), suport social ($t=2,59$; $p=0,01$).

Sumarizând aici subliniem că atât pentru *orientările valorice terminale*, cât și pentru *orientările valorice instrumentale* au fost identificate ierarhiile pentru adolescenții cu nivel diferit de dezvoltare a inteligenței emoționale. Menționăm că sunt diferite ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale ale adolescenților cu nivel înalt și nivel scăzut de dezvoltare a inteligenței emoționale. Rezultatele obținute demonstrează că pentru adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale dintre valorile terminale prioritare, cu rangul 1-6 în ierarhie, sunt, în ordine consecutivă: sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; libertate precum și înțelepciunea vieții. Or, pentru adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale dintre valorile terminale prioritare sunt, în ordine consecutivă: sănătatea; viața familială fericită; dragoste; încrederea în sine; înțelepciunea vieții precum și valoarea cunoaștere. Cu referire la valorile instrumentale s-a identificat că adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale dintre valorile instrumentale prioritare consideră (în ordine consecutivă): educație; studii; responsabilitate; independență; energie de viață și autocontrol; iar pentru adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale dintre valorile instrumentale prioritare sunt: educație; autocontrol; responsabilitate; studii; raționalism; independență. Subliniem că în ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale identificăm diferențe în al doilea grup – cel al valorilor indiferente, neînsemnate și al treilea grup – cel al valorilor respinse, ne semnificative. Astfel, rezultatele obținute demonstrează că ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale denotă diferențe la subiecții cu nivel înalt și scăzut al inteligenței emoționale.

După rezultatele *Scalei de valori* (V. Gouveia) identificăm că adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale apreciază mai mult valori precum: emoție, sexualitate, putere, cunoștințe, maturitate, afectivitate, suport social.

Relația inteligenței emoționale cu orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului. Conform demersului cercetării prezentăm indicii coeficientului de corelație privind identificarea relației dintre inteligența emoțională și dimensiunile cercetate ale personalității adolescentului: *încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, stările și însușirile de personalitate în procesul de adaptare socială și reglare comportamentală a personalității conform scalelor chestionarului FPI (1) nervozitate, 2) agresivitate spontană, 3) depresie; 4) emotivitate, 5) sociabilitate, 6) caracter calm, 7) dominare, 8) inhibiție, 9) fire deschisă, 10) extraversiune – introversiune, 11) labilitate emoțională, 12) masculinitate – feminitate), motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice*. Analizând rezultatele prelucrării statistice evidențiem *corelații pozitive semnificative* dintre inteligența emoțională și următoarele dimensiuni ale personalității: încredere în sine ($r=0,123^*$; $p=0,001$); inteligența socială ($r=0,322^{**}$; $p=0,001$); sociabilitate (FPI-5) ($r=0,208^{**}$; $p=0,001$); caracter calm (FPI-6) ($r=0,315^{**}$; $p=0,001$); extraversiune (FPI-10) ($r=0,173^{**}$; $p=0,001$); masculinitate (FPI-12) ($r=0,170^{**}$; $p=0,002$); motivația succesului ($r=0,265^{**}$; $p=0,001$); aptitudini comunicative ($r=0,236^{**}$; $p=0,001$); aptitudini organizatorice ($r=0,256^{**}$; $p=0,001$). Astfel constatăm o relație direct proporțională - dintre variabilele cercetării enumerate - și anume cu cât crește nivelul inteligenței emoționale cu atât crește și nivelul pentru următoarele dimensiuni ale personalității: încredere în sine; inteligența socială; sociabilitate; caracter calm; extraversiune; masculinitate; motivația succesului; aptitudini comunicative; aptitudini organizatorice.

Evidențiem faptul că au fost obținute *corelații negative semnificative* dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității: nervozitate (FPI-1) ($r=-0,196^{**}$; $p=0,001$); depresie (FPI-3) ($r=-0,200^{**}$; $p=0,001$); inhibiție (FPI-8) ($r=-0,225^{**}$; $p=0,001$); labilitate emoțională (FPI-11) ($r=-0,219^{**}$; $p=0,001$). Respectiv, spunem că constatăm o relație invers proporțională dintre variabilele cercetării enumerate și anume cu cât crește nivelul inteligenței emoționale cu atât scade nivelul de: nervozitate; depresie; inhibiție; labilitate emoțională. În același context, menționăm că nu au fost obținute corelații statistice dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității: inițierea contactelor sociale ($r=0,025$; $p=0,642$); curajul social ($r=0,019$; $p=0,722$); agresivitate spontană (FPI-2) ($r=0,105$; $p=0,054$); emotivitate (FPI-4) ($r=-0,087$; $p=0,109$); dominare (FPI-7) ($r=0,006$; $p=0,906$); fire deschisă (FPI-9) ($r=-0,084$;

p=0,121).

Rezultatele incluse în cercetare cu privire la corelația dintre inteligența emoțională și orientările valorice conform *Scalei de valori (V. Gouveia)* face referință la următoarele valori: emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, frumusețe, cunoștințe, maturitate, afectivitate, apartenență, suport social, obediență, religiozitate, tradiție.

Astfel, analizând rezultatele prelucrării statistice determinăm că există corelații pozitive semnificative dintre *inteligența emoțională* și orientările valorice: *maturitate*, $\rho(341) = 0,183^{**}$; $p=0,001$; *religiozitate*, $\rho(341) = 0,118^{*}$; $p=0,029$; *tradiție*, $\rho(341) = 0,122^{*}$; $p=0,024$ - ceea ce înseamnă că adolescenții care au un nivel înalt al *inteligenței emoționale* au scoruri înalte la variabilele *maturitate* (marker valoric corespunzător subscalei – valori suprapersonale), *religiozitate* (marker valoric corespunzător subscalei – valori normative), *tradiție* (marker valoric corespunzător subscalei – valori normative), - și invers. Menționăm că nu au fost obținute corelații statistice dintre inteligența emoțională și orientările valorice: emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, frumusețe, cunoștințe, afectivitate, apartenență, suport social, obediență.

Rezultatele prezentate ne ghidează spre determinarea unui profil psihologic al adolescentului cu diferit nivel de manifestare a inteligenței emoționale. În continuare vom prezenta un profil al personalității adolescentului cu diferite niveluri de manifestare a inteligenței emoționale și anume cu nivel înalt și scăzut de manifestare a inteligenței emoționale (figura 4).

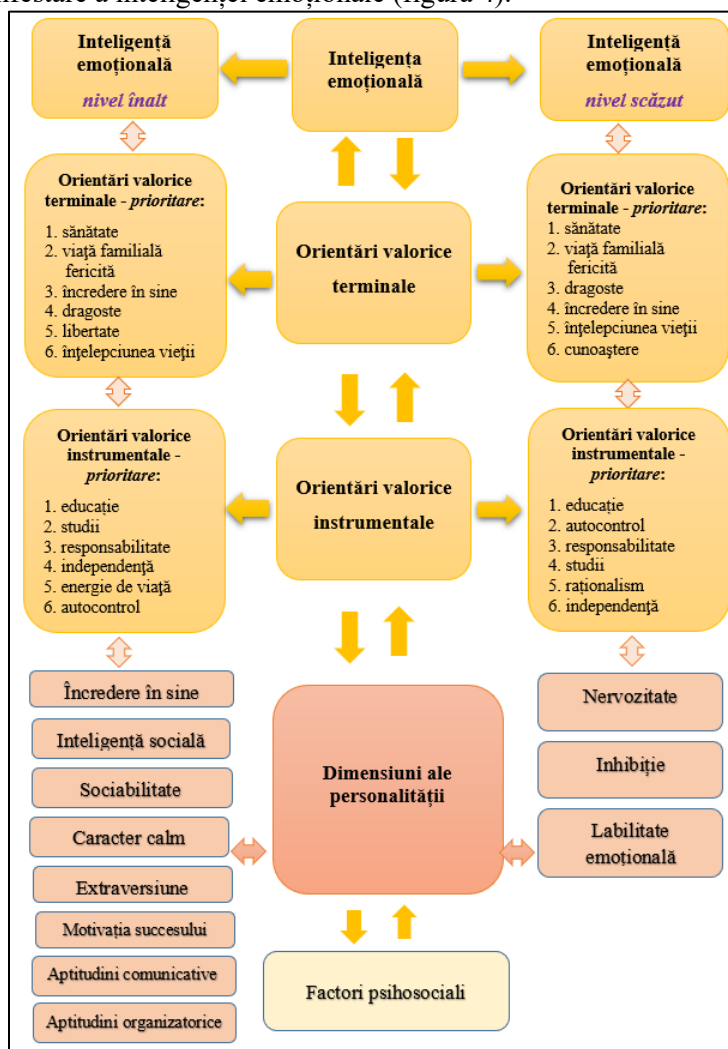

Fig. 4. Profilul personalității cu nivelul înalt și scăzut al inteligenței emoționale din perspectiva orientărilor valorice și a dimensiunilor personalității adolescentului
[contribuție personală]

Conform rezultatelor cercetării realizate a fost elaborat *modelul teoretic explicativ al relației inteligenței emoționale cu orientările valorice și unele dimensiuni ale personalității* prezentat în sfârșitul capitolului 1. De altfel, în baza acestuia a fost realizat experimentul de constatare. Datele statistice au permis conturarea **Profilului personalității cu nivelul înalt și scăzut al inteligenței emoționale din perspectiva orientărilor valorice și a dimensiunilor personalității adolescentului** prezentat în figura 4.

Astfel se fac vizibile orientările valorice și dimensiunile personalității caracteristice adolescenților cu diferit nivel de dezvoltare a inteligenței emoționale. Menționăm că **adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale** prezintă următoarele **valorile terminale prioritare**: *sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; libertate* precum și *înțelepciunea vieții*. **Valorile instrumentale prioritare** ale adolescenților cu nivel înalt al inteligenței emoționale sunt: *educație; studii; responsabilitate; independență; energie de viață și autocontrol*. La fel, conform datelor obținute pentru dimensiunile personalității *adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale* manifestă: încredere în sine; inteligență socială; sociabilitate; caracter calm; extraversiune; motivația succesului; aptitudini comunicative; aptitudini organizatorice.

În aceeași ordine de idei subliniem că **adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale** prezintă următoarele **valori terminale prioritare**: *sănătatea; viața familială fericită; dragoste; încrederea în sine; înțelepciunea vieții* precum și *valoarea cunoaștere*. Determinăm că la nivel comparativ orientările valorice terminale prioritare ale adolescenților cu nivel înalt al dezvoltării inteligenței emoționale și adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale denotă diferențe. Identificăm, conform rezultatelor că pentru **adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale** dintre **valorile instrumentale prioritare** sunt: *educație; autocontrol; responsabilitate; studii; raționalism; independență*. La fel, similar cazului descris pentru primul tip de valori, comparând orientările valorice instrumentale prioritare ale adolescenților cu nivel înalt al dezvoltării inteligenței emoționale și ale adolescenților cu nivel scăzut al inteligenței emoționale constatăm că ierarhiile nu sunt identice. Subliniem că pentru dimensiunile personalității *adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale* manifestă: nervozitate, inhibiție și labilitate emoțională.

Studiul experimental al inteligenței emoționale și a orientărilor valorice a adolescenților evidențiază concluzii ce prezintă dimensiuni inovative și fundamentează caracteristicile acestor concepte. Or, analiza rezultatelor prezentate în acest capitol permit să conturăm următoarele concluzii:

1. Abordarea conceptuală a experimentului de constatare a urmat modelului explicativ prezentat în capitolul teoretic care denotă că există o relație dintre inteligența emoțională și orientările valorice ale personalității. Astfel, luând în considerare că inteligența emoțională și orientările valorice sunt concepte influențate de dimensiunile personalității precum încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, stările și însușirile de personalitate în procesul de adaptare socială și reglare comportamentală a personalității, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice a fost identificat un model de diagnostic al inteligenței emoționale și a orientărilor valorice a adolescenților incluzând cele mai relevante instrumente psihometrice.

2. Conform rezultatelor obținute adolescenții prezintă diferite niveluri de dezvoltare a inteligenței emoționale și a scalelor *componența emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții*. Totodată au fost identificate diverse relații, în cadrul experimentului de constatare, dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității. De asemenea, din rezultatele noi se conturează și *Profilul psihologic al adolescentului cu nivel înalt al inteligenței emoționale din perspectiva orientărilor valorice și a dimensiunilor personalității*.

3. Adolescenților cu diferite niveluri de dezvoltare a inteligenței emoționale le sunt caracteristice grade diferite de semnificație statistică pentru factorii psihosociali: genul subiecților (masculin / feminin); mediul de proveniență (urban / rural); profilul studiilor (umanist / real) și reușita academică (mediilor academice 9-10 / 6-7), vârstă, conform substadiilor adolescență propriu-zisă și adolescență prelungită.

4. Orientările valorice ale adolescenților sunt diferite în funcție de factorii psihosociali studiați. Studiul realizat demonstrează că factorii psihosociali pot influența modul de ierarhizare a orientărilor valorice ale adolescenților. Spre exemplu în conformitate cu rezultatele prezentate *orientările valorice terminale* diferă în funcție de *factorul gen*. Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice terminale: *viața activă, înțelepciunea vieții, frumusețea naturii și a artei, bunăstare materială, prieteni buni, viața productivă, dezvoltare continuă, distracții, creație*. Adolescenții de gen feminin comparativ cu cei de gen masculin au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice terminale: *sănătate, muncă interesantă, dragoste, apreciere socială, cunoaștere, libertate, viață familială fericită, fericirea altora și încredere în sine*. Aceste diferențe sunt semnificative pentru următoarele valori terminale: *viața activă; sănătate; distracții; încredere în sine*. La fel, în cercetarea realizată am identificat că subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *energie de viață, executivitate, intransigență față de sine și alții, raționalism, autocontrol, curaj și opinii proprii, voință, viziuni largi*. Respectiv, subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice instrumentale:

acuratețe, educație, exigențe înalte, independență, studii, responsabilitate, toleranță, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe. La fel cazului descris pentru valorile terminale conchidem că există diferențe dintre mediile variabilelor la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin, iar diferențele sunt semnificative pentru următoarele orientări valorice instrumentale: intransigență față de sine și alții; onestitate.

5. Pentru adolescenții chestionați dintre **valorile terminale prioritare** sunt: *sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; înțelepciunea vieții* precum și *viața activă*. Ierarhia finalizează cu valori scop precum: *muncă interesantă; creație; apreciere socială; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții* ceea ce denotă că acestea sunt lipsite de importanță pentru adolescenții care au participat în cadrul experimentului. Conform rangurilor obținute pentru valorile instrumentale am obținut o altă ierarhie. Astfel observăm că pentru adolescenți prioritare sunt următoarele **valori instrumentale**: *educație; autocontrol; responsabilitate; independență; studii și raționalism*. Ierarhia finalizează cu următoarele valori instrumentale: *viziuni largi; eficacitate în activitate; exigențe înalte; executivitate; delicatețe; intransigență față de sine și alții*; ceea ce, la fel, denotă că acestea nu sunt importante pentru viața adolescenților.

6. Rezultatele obținute denotă că sunt cu diferențe mediile prezentate pentru orientările valorice terminale în funcție de nivelul inteligenței emoționale. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii mai înalte pentru orientări valorice terminale precum: *viața activă, înțelepciunea vieții, dragoste, bunăstare materială, cunoaștere, viață productivă, distracții*. Adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale comparativ cu cei care au nivel înalt al inteligenței emoționale au prezentat, conform rezultatelor, medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice terminale: *muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, prieteni buni și fideli, apreciere socială, dezvoltare continuă, viață familială fericită, libertate, fericirea altora creație, încredere în sine*. Totodată subiecții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii egale pentru valoarea *sănătate*. În cazul dat, există diferențe semnificative dintre adolescenții cu diferite niveluri a inteligenței emoționale pentru valoarea: *bunăstare materială*.

7. Analiza rezultatelor indică asupra faptului că orientările valorice instrumentale denotă diferențe în funcție de nivelurile (înalt / scăzut) de inteligență emoțională. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *acuratețe, exigențe înalte, executivitate, intransigență față de sine și alții, raționalism, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor, eficacitate în activitate, delicatețe*. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu adolescenții a căror nivel al inteligenței emoționale este scăzut au înregistrat medii mai scăzute pentru orientări valorice instrumentale precum: *energie de viață, independență, studii, responsabilitate, voință, toleranță, viziuni largi, onestitate*. Menționăm că atât adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale cât și adolescenții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au indicat medii egale pentru valoarea *educație*. În cazul dat sunt semnificative diferențele pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *energie de viață; delicatețe*.

8. Adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al inteligenței emoționale au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele valori (V. Gouveia): *emoție, plăcere, sexualitate, putere, prestigiu, succes, sănătate, stabilitate personală, supraviețuire, cunoștințe, maturitate, afectivitate, apartenență, suport social, obediență, religiozitate, tradiție*. În acest context subliniem că adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale comparativ cu adolescenții a căror nivel al inteligenței emoționale este scăzut au înregistrat medii mai scăzute pentru valoarea: *frumusețe*. În acest caz identificăm că sunt semnificative diferențele pentru următoarele valori: *emoție, sexualitate, putere, cunoștințe, maturitate, afectivitate, suport social*. În contextul dat subliniem că se confirmă ipoteza conform căreia am presupus că există o relație dintre inteligența emoțională și orientările valorice ale adolescenților.

9. Analizând indicii coeficientului de corelație din capitolul respectiv, privind identificarea relației dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității menționăm că au fost obținute corelații pozitive semnificative dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității: *încredere în sine; inteligența socială; sociabilitate; caracter calm; extraversiune; masculinitate; motivația succesului; aptitudini comunicative; aptitudini organizatorice*. Aici, constatăm o relație direct proporțională - dintre variabilele cercetării enumerate - și anume cu cât crește nivelul inteligenței emoționale cu atât crește și nivelul pentru următoarele dimensiuni ale personalității: *încredere în sine; inteligența socială; sociabilitate; caracter calm; extraversiune; masculinitate; motivația succesului*;

aptitudini comunicative; aptitudini organizatorice. La fel subliniem că au fost obținute *corelații negative semnificative* dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității: nervozitate; depresie; inhibiție; labilitate emoțională. Respectiv, spunem că constatăm o relație invers proporțională dintre variabilele cercetării enumerate și anume cu cât crește nivelul inteligenței emoționale cu atât scade nivelul de: nervozitate; depresie; inhibiție; labilitate emoțională. În același context, menționăm că nu au fost obținute corelații statistice dintre inteligența emoțională și dimensiunile personalității: inițierea contactelor sociale; curajul social; agresivitate spontană; emotivitate; dominare; fire deschisă. Studiul demonstrează că există corelații pozitive semnificative dintre *inteligența emoțională* și orientările valorice: *maturitate*; *religiozitate*; *tradiție* - ceea ce înseamnă că adolescenții care au un nivel înalt al *inteligenței emoționale* au scoruri înalte la variabilele *maturitate* (marker valoric corespunzător subscalei – valori suprapersonale), *religiozitate* (marker valoric corespunzător subscalei – valori normative), *tradiție* (marker valoric corespunzător subscalei – valori normative) - și invers. Rezultatele prezentate în acest capitol au conturat **Profilul personalității cu nivelul înalt și scăzut al inteligenței emoționale din perspectiva orientărilor valorice și a dimensiunilor personalității adolescentului.**

În Capitolul 3, **Cadrul formativ de optimizare a inteligenței emoționale a adolescenților**, sunt descrise în primul rând **Prevederile generale ale metodologiei de optimizare a inteligenței emoționale a adolescenților**, la fel, sunt prezentate dimensiunile structurale ale Programului de intervenție psihologică; sunt descrise etapele de implementare, obiectivele specifice și conținuturile activităților propuse.

În conformitate cu **scopul lucrării** care constă în *determinarea relației dintre inteligența emoțională și orientările valorice la vârsta adolescenței; elaborarea și implementarea unui program de intervenție pentru dezvoltarea inteligenței emoționale prin prisma dimensiunilor personalității și factorilor psihosociali care o influențează* a fost realizat capitolul dat. Respectiv, experimentul de formare planificat în cadrul cercetării are drept scop: *implementarea / validarea programului psihologic de optimizare a inteligenței emoționale la vârsta adolescenței.*

În acest context subliniem că cercetarea experimentală de constatare, rezultatele obținute și concluziile formulate în capitolele anterioare au permis să conchidem că din numărul total de adolescenți intervievați și anume din 341 de subiecți, nivel scăzut de inteligență emoțională denotă 126 de adolescenți, ceea ce reprezintă 37,0 % din întreg eșantionul. Nivel mediu de dezvoltare a inteligenței emoționale denotă 188 de adolescenți, ceea ce reprezintă 55,1% din numărul total de subiecți. De altfel, din întreg eșantionul, doar 27 de adolescenți, ceea ce reprezintă 7,9 % din numărul total au înregistrat nivel înalt de inteligență emoțională. Deci, datele respective cu referire la studierea nivelului de dezvoltare a inteligenței emoționale la adolescenți ne-a demonstrat că majoritatea dintre ei o posedă la un nivel mediu și scăzut și întâmpină dificultăți în optimizarea acesteia. Pentru experimentul formativ au fost selectați adolescenți, din grupuri cu care am avut posibilitate de a lucra, aceștia fiind cu nivel scăzut și mediu de dezvoltare a inteligenței emoționale în cadrul experimentului de constatare.

Așadar, în experiment inițial au fost de acord să participe 28 de adolescenți beneficiari ai Centrului de Sănătate prietenos tinerilor „ACCEPT”, din Instituția Medico-Sanitară Publică (IMSP) Asociația Medicală Teritorială Centru (AMT). Fiindcă pe parcurs au fost persoane care nu au frecventat ședințele organizate în scopul optimizării inteligenței emoționale, am modificat numărul de adolescenți în grupuri, acestea fiind din 20 persoane, repartizați în 2 grupuri și anume grupul experimental cu 10 adolescenți și grupul de control cu același număr de adolescenți (10). Subliniem faptul că au fost selectați subiecți care au manifestat real interes, exprimându-și dorința de a participa la ședințele de training în scop formativ, dar argumentele din cauza cărora nu toate persoanele au ajuns să finalizeze cu succes programul au fost diferite. Activitățile au fost realizate în sediul Centrului de Sănătate prietenos tinerilor „ACCEPT”. Experimentul formativ a fost fundamentat pe ideea conform căreia în condiții experimentale inteligența emoțională poate fi dezvoltată și influențată de personalitatea adolescentului.

În cadrul experimentului de formare în cercetarea dată am decis să elaborăm și să validăm un program de intervenție psihologică cu genericul **Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților.**

Scopul programului de intervenție: învățarea strategiilor de optimizare a inteligenței emoționale la vârsta adolescenței din perspectiva dimensiunilor personalității.

Programul de intervenție psihologică *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* are următoarele obiective: - cunoașterea adolescenților cu noțiunile de inteligență, emoție, inteligență emoțională, valoare, orientări valorice, încredere în sine, curaj social, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice etc.; - formarea condițiilor pentru dezvoltarea personală a adolescenților; - dezvoltarea inteligenței emoționale a personalității adolescentului; - crearea condițiilor

pentru conștientizarea nivelului de dezvoltare a inteligenței emoționale a propriilor orientări valorice, precum și a valorilor promovate de către societate.

Ipoteza cercetării caracteristică experimentului formativ. Presupunem că intervenția psihologică în condiții special organizate contribuie la dezvoltarea inteligenței emoționale a personalității adolescentului. Menționăm că programul de intervenție psihologică *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* reprezintă ședințe de training care includ un sistem de activități, exerciții și tehnici organizate pentru dezvoltarea inteligenței emoționale. Programul de intervenție psihologică *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* include în structura sa 12 ședințe a câte 1 oră și 30 de minute fiecare. Conținutul trainingului prezintă ședințe complexe cu obiective bine determinate spre dezvoltarea inteligenței emoționale și a dimensiunilor personalității adolescentului.

Programul de intervenție psihologică *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* are următoarea structură:

- 1) **Inteligența emoțională – caracteristici ale conceptului:** Ședința 1. Conceptul de inteligență emoțională în psihologie. Ședința 2. Caracteristicile inteligenței emoționale. Ședința 3. Componentele inteligenței emoționale.
- 2) **Factorii facilitatori ai dezvoltării inteligenței emoționale:** Ședința 4. Inteligența emoțională – încrederea în sine. Ședința 5. Inteligența emoțională – curajul social. Ședința 6. Inteligența emoțională – inițierea contactelor sociale. Ședința 7. Inteligența emoțională prin aprecierea, controlul și exprimarea emoțiilor. Ședința 8. Inteligența emoțională prin utilizarea emoțiilor în soluționarea problemelor. Ședința 9. Inteligența emoțională – motivația succesului. Ședința 10. Inteligența emoțională – aptitudinile comunicative și organizatorice.
- 3) **Inteligența emoțională și orientările valorice ale adolescenților:** Ședința 11. Inteligența emoțională - orientările valorice: relații, influențe. Ședința 12. Oportunități de dezvoltare a inteligenței emoționale și de promovare valorilor la vârsta adolescenței. Ședința de încheiere.

Tehnicile organizate în cadrul ședințelor de training sunt bine cunoscute, precum: brainstorming-ul, exercițiile energizante, jocurile de rol etc. Fiecare dintre exercițiile utilizate în cadrul ședințelor au scopuri bine determinate care se află în concordanță cu etapa de lucru și cu nevoile participanților.

Ședințele trainingului formativ au fost organizate în perioada noiembrie 2021 – decembrie 2021. Activitățile cu o durată de la 1 oră și 30 de minute s-au desfășurat de 2 ori în săptămână în zilele de marți și vineri, cu mici excepții din cauza programului formatorului și a participanților. După finalizarea programului în grupul experimental, au fost realizate retestările în grupurile: experimental și de control.

În tabelul 5 sunt prezentate unele caracteristici ale subiecților din grupul experimental și grupul de control care au participat în cadrul experimentului.

Tabelul 5. Caracteristici ale GE și GC din cadrul experimentului formativ

Caracteristici		Grupul experimental		Grupul de control	
		Nr.	%	Nr.	%
Număr total de adolescenți:		10	100	10	100
Mediu de proveniență <i>urban</i>		4	40	6	60
Mediu de proveniență <i>rural</i>		6	60	4	40
Vârsta	18-19 ani	-	-	1	10
	19-20 ani	4	40	3	30
	20-21 ani	5	50	6	60
	21-22 ani	1	10	-	-

Menționăm că adolescenții din grupul experimental au vârsta cuprinsă între 18 - 22 ani, fiind de gen feminin, din anul doi de studiu la universitate, din mediu de proveniență urban și rural. În tabelul 5 sunt prezentate detaliile de bază și observăm că din grupul experimental și din grupul de control au făcut parte câte 10 persoane.

În continuare vom prezenta, în primul rând, **rezultatele pentru adolescenții din grupul experimental (GE) test și grupul experimental (GE) retest**, aspecte indicate în prima direcție a cercetării. Urmare a celor descrise în ordine consecutivă, în continuare prezentăm rezultatele la nivel comparativ pentru grupul experimental test și grupul experimental retest cu referire la schimbările înregistrate la mediile inteligenței emoționale identificate în urma administrării **Chestionarului pentru diagnosticarea inteligenței emoționale (N. Hall)**.

În tabelul 6 sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest cu referire la variabila – inteligența emoțională.

Tabelul 6. Rezultatele cercetării test – retest în GE pentru variabila inteligența emoțională

Factori	Etapa	Media aritmetică	Numărul de subiecți	Abatere standard	Media Eroare Std.
Inteligența emoțională	GE-test	35,10	10	10,69	3,38
	GE-retest	53,70	10	9,53	3,01

Din tabelul 6 observăm că adolescenților din grupul experimental (GE), pentru variabila *inteligența emoțională* - la etapa test, le este caracteristică media 35,1 de unități de măsură (u.m.), iar adolescenților din același grup experimental, la etapa retest, le este caracteristică media 53,7 (u.m.) pentru variabila dată. Cu ajutorul metodelor statistice și anume Testul t pentru două eșantioane perechi (Paired-Samples T-Test) - comparăm eșantioane GE test și GE retest. Astfel, consemnăm diferențe între mediile adolescenților din grupul experimental (GE) test și cele ale adolescenților din GE retest pentru variabila *inteligența emoțională* cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest, de altfel, identificăm că $p=0,001$ pentru compararea datelor test – retest în grupul experimental, deci, rezultă că există diferențe semnificative în ceea ce privește aprecierea valorilor inteligență emoțională *test* și inteligență emoțională *retest*. În cazul cercetării efectuate evidențiem că deși rezultatele sunt mai mari în grupul experimental, la etapa retest, pentru variabila de bază acestea se includ totuși în nivelul scăzut și mediu. Aceste date ne informează că nu este o creștere mare, radicală, pentru variabila dată, fiindcă nivelul integrativ / general al inteligenței emoționale în funcție de felul rezultatelor este determinat de indicatori cantitativi de 40-69 unități de măsură pentru nivelul mediu și până la 39 de unități de măsură pentru nivelul scăzut.

Amintim că în urma administrării *Chestionarului pentru diagnosticarea inteligenței emoționale (N. Hall)* au fost prezentate și scalele care sunt componente ale inteligenței emoționale. Astfel, prezentăm rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest pentru următoarele scale ale inteligenței emoționale: *componenta emoțională*, *automotivație*, *empatie*, *recunoașterea emoțiilor altora*, *gestionarea propriilor emoții*. Conform rezultatelor adolescenților din grupul experimental (GE), pentru scalele inteligenței emoționale le sunt caracteristice următoarele medii: *componenta emoțională* la etapa test 9,1 (u.m.), la etapa retest – 12,4 (u.m.) pentru variabila dată, *automotivație* la etapa test – 2,5 (u.m.), la etapa retest – 2,4 (u.m.), *empatie* la etapa test 5,5 (u.m.), la etapa retest 9,3 (u.m.), *recunoașterea emoțiilor altora* la etapa test 12,2 (u.m.), la etapa retest – 14,7 (u.m.), *gestionarea propriilor emoții* la etapa test 10,8 (u.m.), la etapa retest – 14,9 (u.m.).

Evidențiem pentru rezultatele adolescenților din grupul experimental (GE) test și rezultatele adolescenților din GE retest, medii mai înalte pentru scalele inteligenței emoționale, adică cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest la *componenta emoțională*, *automotivație*, *empatie*, *recunoașterea emoțiilor altora* și *gestionarea propriilor emoții*. Din rezultatele obținute identificăm că există diferențe semnificative în ceea ce privește aprecierea scalelor inteligenței emoționale *test* și *retest* în grupul experimental (GE). Astfel, observăm că rezultatele pentru scale sunt următoare: *componenta emoțională* ($t=-5,211$; $p=0,001$), *automotivație* ($t=-5,521$; $p=0,001$), *empatie* ($t=-3,808$; $p=0,004$), *recunoașterea emoțiilor altora* ($t=-4,160$; $p=0,002$), *gestionarea propriilor emoții* ($t=-5,250$; $p=0,001$). Similar explicației oferite pentru variabila inteligență emoțională și pentru scalele ei (*componenta emoțională*, *automotivație*, *empatie*, *recunoașterea emoțiilor altora*, *gestionarea propriilor emoții*) rezultatele descrise mai sus ne informează că nu este o creștere mare, radicală, pentru mediile variabilelor, ci se mențin în nivelurile mediu și scăzut.

Din rezultatele cercetării, ce reprezintă compararea datelor test – retest în grupul de control, identificăm că $t=-0,514$ pentru $p=0,619$ de unde rezultă că nu există diferențe semnificative în ceea ce privește variabila inteligență emoțională *test* și inteligență emoțională *retest* în grupul de control. Rezultatele denotă că nu este o creștere a nivelului integrativ / general al inteligenței emoționale la subiecții din grupul de control test- retest.

La fel, au fost rezultatele comparative pentru grupul de control (GC) test și grupul de control retest pentru scale inteligenței emoționale: *componenta emoțională*, *automotivație*, *empatie*, *recunoașterea emoțiilor altora*, *gestionarea propriilor emoții*. observăm că pentru scalele inteligenței emoționale adolescenții din grupul de control (GC), test – retest, au înregistrat următoarele medii: *componenta emoțională* la etapa test 9,8 (u.m.), la etapa retest – 10,02 (u.m.) pentru variabila dată, *automotivație* la etapa test 1,7 (u.m.), la etapa retest – 1,9 (u.m.), *empatie* la etapa test 7,3 (u.m.), la etapa retest – 7,8 (u.m.), *recunoașterea emoțiilor altora* la etapa test 13,0 (u.m.), la etapa retest – 12,9 (u.m.), *gestionarea propriilor emoții* la etapa test 10,5 (u.m.), la etapa retest – 10,1 (u.m.). Rezultatele indică asupra faptului că nu există diferențe semnificative în grupul de control (GC) pentru etapele *test* și *retest* la scalele inteligenței emoționale. Mai precis, rezultatele sunt următoare: *componenta emoțională* ($t=-1,809$; $p=0,104$), *automotivație* ($t=-0,802$; $p=0,443$), *empatie* ($t=-2,236$; $p=0,052$), *recunoașterea emoțiilor altora*

($t=0,318$; $p=0,758$), gestionarea propriilor emoții ($t=1,177$; $p=0,269$). Evidențiem că rezultate prezentate denotă că se confirmă ipoteza conform căreia am presupus că intervențiile psihologice în condiții special organizate contribuie la dezvoltarea inteligenței emoționale a personalității adolescentului.

Deci, menționăm că programul de intervenție psihologică *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* are un impact pozitiv și produce modificări la nivelul dezvoltării inteligenței emoționale și a scalelor ei: componența emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții.

Sumarizând, în **Concluzii la capitolul 3** ale lucrării, menționăm că demersul formativ realizat împreună cu rezultatele obținute contribuie în mod evident la fundamentarea metodologiei de optimizare a inteligenței emoționale la vârsta adolescenței. În acest scop prezentăm unele dovezi concludente care conturează următoarele concluzii:

1. În scopul fundamentării metodologice a optimizării inteligenței emoționale la vârsta adolescenței a fost elaborat programul de intervenție psihologică care înglobează activități relevante înțelegerii conceptului de inteligență emoțională și a componentelor structurale a acestuia prin cunoașterea componenței emoționale, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora și gestionarea propriilor emoții.

2. Adolescenții care au fost parte a grupului experimental au obținut rezultate conform cărora am identificat faptul că au crescut atât mediile variabilei inteligență emoțională cât și mediile pentru scalele inteligenței emoționale după implementarea ședințelor din programul de intervenție psihologică.

3. Programul de intervenție psihologică elaborat, cu titlul *Optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților* a fost validat, demonstrând că are un impact pozitiv și produce modificări la nivelul dezvoltării inteligenței emoționale și a scalelor ei prin înțelegerea componenței emoționale, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema inteligenței emoționale și a orientărilor valorice, conform literaturii de specialitate, este cercetată în diferite domenii ale științei. În conformitate cu tema cercetării, scopul, obiectivele și ipotezele stabilite au fost obținute câteva rezultate științifice:

1. La nivel teoretic, a fost completat cadrul teoretico-științific cu sinteze din literatura de specialitate privind problematica inteligenței emoționale și ierarhia orientărilor valorice la vârsta adolescenței. Evidențiem că e relevantă pentru lucrarea dată definiția elaborată conform căreia inteligența emoțională *reprezintă abilitatea unei persoane de a accesa și genera emoții, capacitatea personală de identificare și dirijare eficientă a emoțiilor proprii în raport cu scopurile și perspectivele de viață, respectiv determinând potențialul pe care-l avem pentru a însuși abilitățile practice bazate pe conștientizarea emoțională, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora, gestionarea propriilor emoții*. Conform autorilor *orientările valorice* reprezintă cea mai importantă componentă a structurii personalității care include experiența de viață acumulată pe parcursul dezvoltării sale, determină comportamentul și atitudinea față de lumea înconjurătoare precum orientarea scopurilor de autoperfecționare pentru adaptarea psihosocială optimă a individului. A fost conturat *modelul teoretic explicativ al relației inteligenței emoționale cu orientările valorice și unele dimensiuni ale personalității* (Capitolul 1), [48; 50; 53; 55].
2. Au fost identificate particularitățile inteligenței emoționale și a dimensiunilor personalității din perspectiva factorilor psihosociali: gen (masculin / feminin), vârstă (substadii: adolescență propriu-zisă / adolescență prelungită), mediul de proveniență (urban / rural), profilul studiilor (umanist / real), reușita academică (9-10 / 6-7). Rezultatele sunt prezentate minuțios în lucrare, spre exemplu, analizând datele cu referire la inteligența emoțională în funcție de factorul gen putem afirma că există diferențe dintre mediile variabilelor inteligenței emoționale la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin, respectiv aceste diferențe sunt semnificative pentru scalele inteligenței emoționale: automotivație; empatie; recunoașterea emoțiilor altora (Capitolul 2), [44; 50; 52; 54].
3. Au fost identificate ierarhiile orientărilor valorice terminale și instrumentale ale adolescenților cu diferit nivel de manifestare a inteligenței emoționale; a fost elaborat *profilul psihologic al adolescentului cu diferit nivel al inteligenței emoționale (înalț și scăzut) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale) și a dimensiunilor personalității*. Astfel, adolescenții cu nivel înalt al inteligenței emoționale prezintă următoarele valori terminale prioritare: sănătatea; viața familială fericită; încrederea în sine; dragoste; libertate precum și înțelepciunea vieții. Valorile instrumentale prioritare ale adolescenților cu nivel înalt al inteligenței emoționale sunt: educație; studii; responsabilitate; independență; energie de viață și autocontrol.

La fel, conform datelor obținute pentru dimensiunile personalității adolescenței cu nivel înalt al inteligenței emoționale manifestă: încredere în sine; inteligență socială; sociabilitate; caracter calm; extraversiune; motivația succesului; aptitudini comunicative; aptitudini organizatorice. Totodată adolescenței cu nivel scăzut al inteligenței emoționale prezintă următoarele valori terminale prioritare: sănătatea; viața familială fericită; dragoste; încrederea în sine; înțelepciunea vieții precum și valoarea cunoaștere. Identificăm, conform rezultatelor că pentru adolescenței cu nivel scăzut al inteligenței emoționale dintre valorile instrumentale prioritare sunt: educație; autocontrol; responsabilitate; studii; raționalism; independență. Subliniem că pentru dimensiunile personalității adolescenței cu nivel scăzut al inteligenței emoționale manifestă: nervozitate, inhibiție și labilitate emoțională (Capitolul 2), [46; 49; 50; 52; 55; 54].

4. A fost determinată relația dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității: încredere în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, inteligența socială, nervozitate, agresivitate spontană, depresie; emotivitate, sociabilitate, caracter calm, dominare, inhibiție, fire deschisă, extraversiune, labilitate emoțională, masculinitate versus feminitate, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice, orientări valorice. A fost identificat caracterul specific al inteligenței emoționale în contextul integrativ al dimensiunilor de personalitate (Capitolul 2), [43; 46; 47; 51].
5. A fost elaborat și validat programul de intervenție psihologică pentru optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților prin prisma dimensiunilor personalității și factorilor psihosociali care o influențează, demonstrând că are un impact pozitiv și produce modificări la nivelul dezvoltării inteligenței emoționale și a scalelor ei prin înțelegerea componenței emoționale, automotivație, empatie, recunoașterea emoțiilor altora și gestionarea propriilor emoții (Capitolul 3), [45; 53].

Cercetarea realizată, în viziunea noastră, completează psihologia generală cu date teoretice și experimentale noi despre relația inteligenței emoționale cu orientările valorice și dimensiunile personalității la vârsta adolescenței.

Concluziile efectuate în urma realizării cercetării respective **au permis să formulăm câteva recomandări:**

Recomandări pentru factorii de decizie în educație:

- Promovarea cercetărilor, la nivel național și internațional, care favorizează înțelegerea conceptelor de inteligență emoțională și orientări valorice.
- Includerea în programele de studii a disciplinelor ce promovează valorile, în scopul conturării orientărilor valorice ale adolescenților.
- Implementarea programelor de intervenție psihologică în scopul dezvoltării inteligenței emoționale, promovării valorilor existențiale, normative etc. la adolescenți.
- Sprijinirea programelor de intervenție psihologică pentru adolescenți bazate pe rezultate științifice, în scopul dezvoltării inteligenței emoționale și a promovării orientărilor valorice.
- Formarea continuă a cadrelor didactice și a psihologilor școlari în domeniul inteligenței emoționale, al orientărilor valorice și al psihologiei personalității adolescentului.
- Elaborarea de politici educaționale diferențiate, sensibile la factori psihosociali precum genul, mediul de proveniență sau profilul studiilor, pentru a susține dezvoltarea echilibrată a tuturor categoriilor de adolescenți.

Recomandări pentru psihologii școlari:

- Utilizarea modelului de diagnostic al inteligenței emoționale și a orientărilor valorice elaborat în cercetare, pentru evaluarea complexă a elevilor și pentru identificarea nevoilor de intervenție.
- Aplicarea intervențiilor personalizate care să dezvolte automotivația, empatia, recunoașterea emoțiilor și reglarea comportamentală, în funcție de profilul psihologic al fiecărui adolescent.
- Consilierea individuală și de grup în scopul dezvoltării valorilor terminale și instrumentale.
- Monitorizarea diferențelor de gen, mediu sau performanță academică în manifestarea inteligenței emoționale, pentru a evita abordările stereotipe și pentru a susține incluziunea educațională.

Recomandări pentru cadrele didactice:

- Crearea unui climat emoțional pozitiv și suportiv în sala de clasă, care să încurajeze exprimarea emoțiilor, colaborarea și empatia.
- Identificarea timpurie a dificultăților emoționale și colaborarea cu psihologii școlari pentru susținerea elevilor cu nivel scăzut de inteligență emoțională.
- Promovarea valorilor prin activități extracurriculare, proiecte de educație nonformală și exemple personale.

- Adaptarea stilului de predare în funcție de particularitățile de personalitate ale adolescenților (introversiune, extraversiune, nivel de motivare, labilitate emoțională etc.).

Recomandări pentru părinți:

- Cultivarea unui stil parental democratic și empatic, în care adolescenții sunt ascultați, validați emoțional și încurajați să-și exprime gândurile și trăirile.
- Promovarea în familie a valorilor care influențează pozitiv dezvoltarea inteligenței emoționale.
- Evitarea presiunii excesive asupra rezultatelor academice, în favoarea dezvoltării competențelor emoționale și sociale.

Recomandări pentru adolescenți:

- Conștientizarea importanței emoțiilor în viața de zi cu zi și în luarea deciziilor, pentru a-și dezvolta inteligența emoțională.
- Exersarea empatiei, automotivației și reglării emoțiilor în relațiile cu colegii, profesorii și familia.
- Explorarea propriului sistem de valori și asumarea unui set de valori personale coerente, care să le ofere sens și direcție în viață.
- Implicarea în activități de dezvoltare a inteligenței emoționale și promovare a orientărilor valorice terminale și instrumentale.

BIBLIOGRAFIE

1. AIFTINCĂ, M. *Valoare și valorizare: contribuții moderne la filosofia valorii*. București: Editura Academiei Române, 1994. 223 p. ISBN 973-27-0425-X
2. ANDREI, P. *Filosofia valorii*. Iași: Polirom, 1997. ISBN 973-683-017-9
3. BOLBOCEANU, A., PALADI, O. Conexiunea conceptului de valoare cu alte noțiuni. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Problematika educației în mil. III: național, regional, european*. IȘE, Chișinău, 2-3 noiembrie, 2006, p. 323-328. ISBN 978-9975-70-212-6
4. BOLBOCEANU, A., ȚĂBULEAC, A. Valențe ale profilului axiologic în structura personalității adolescente. În: *Probleme actuale ale științelor umanitare*, Chișinău, UPS „I. Creangă”, 2001, p. 266-276
5. BRICEAG, S. Referințe valorice, modele și idealuri de viață la adolescenții din mediul urban și rural. În: *Elevul contemporan: schițe de portret psihologic (culegere de articole științifice)*. Coord. Bolboceanu A. Chișinău, 1999, p. 23-35.
6. CALANCEA, A. *Psihologia personalității*: Suport de curs. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006. 271 p. ISBN 9975-78-416-X
7. CANDEA, R., CANDEA, D. Competențele emoționale și succesul în management. București: Editura Economica, 2005.
8. COJOCARU-BOROZAN, M. *Tehnologia dezvoltării culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2012.
9. COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2010.
10. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Iași: Polirom, 2016. 389 p. ISBN 978-973-46-6008-7
11. CRISTEA, D. *Tratat de psihologie socială*. București: Trei, 2015. 1027 p. ISBN 978-606-719-296-4
12. CSABA, M. Orientările de valoare ale tineretului universitar român. În: *Tineretul și dimensiunea sa valorică*. Simpozion național, Eforie Nord. Timișoara: Helicon, 1995, p. 171-179. ISBN Lips
13. Educația 2030. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136600&lang=ro
14. ENĂCHESCU, C. *Tratat de igienă mintală*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Iași: Polirom, 2004. 408 p. ISBN 973-681-746-6
15. FLOYD, K. *Comunicarea interpersonală*. Iași: Polirom, 2013. 502 p. ISBN 978-973-46-3341-8
16. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională, cheia succesului în viață*. București: Editura ALLFA, 2004, 2008. 370 p. ISBN 973-8457-62-9
17. GOLEMAN, D. *Inteligența socială*. București: Editura Curtea Veche, 2007. ISBN 594-8486-004-639
18. ILUȚ, P. (coord.) *Dragoste, familie și fericire: spre o sociologie a seninătății*. Iași: Polirom, 2015. 339 p. ISBN 978-973-46-5124-5
19. ILUȚ, P. *Structurile axiologice din perspectivă psihosocială*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1995. 157 p. ISBN-973-30-4892-5
20. MAYER, J.D., SALOVEY, P. *Teoria inteligenței emoționale*. București: Editura All, 1990. ISBN Lips
21. PALADI, O. *Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*: Teză de doctor habilitat. Chișinău, 2022. 503 p. CZU: 316.6:159.922.8(043.3)

22. PĂȘCĂLĂU, A., GAVRELIUC, A. Teoria funcțională a valorilor – o nouă perspectivă în evaluarea dinamicii sociale. În: *Revista Psihologie*, vol. 64, nr. 4, octombrie – decembrie 2018, București, p. 305-315
23. PLATON, C. Psihologia dimensională a personalității. Chișinău: CEP USM, 2020. 70 p. ISBN 978-9975-152-20-4
24. RACU, J., TOLMACI, I. Analiza comporativă a reprezentărilor despre maternitate la femei căsătorite și necăsătorite. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență socială*. Chișinău, 2019, nr.54 (1), pp. 38-46. ISSN 1857-4432
25. ROCO, M. Cercetări privind gândirea morală și ierarhia valorilor. În: *Revista de psihologie*, t. 47, București, 2001, nr. 3-4, p. 151-163
26. SEGAL, J. *Dezvoltarea inteligenței emoționale*. București: Teora, 1999, 186 p. ISBN 973-20-0228-x
27. STEPAN, A.-R. Relațiile dintre inteligența emoțională, autoeficacitate și comportamentul civic organizațional. În: *Revista de Psihologie*, volumul 65, nr. 4. București: Editura Academiei Române, 2019. p. 250-266
28. VOICU, B., VOICU, M. *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*. Iași: Institutul European, 2007. ISBN 978-973-611-487-8
29. АЙЗЕНК, Г.Ю. Интеллект: новый взгляд. În: *Вопросы психологии*. 1995. № 1, с. 111-131
30. ГОРЬКАЯ, Ж.В. *Психология ценностей*. Самара: Издательство Самарский университет, 2014. 92 с.
31. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А.Г. *Потребности. Интересы. Ценности*. Москва: Просвещение, 1986. 189 с.
32. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А.Г., ЯДОВ, В. А. *Отношение к труду и ценностные ориентации личности*. Москва, 1965
33. ИЛЬИН, В.В. *Аксиология*. Москва: Изд-во МГУ, 2005. 216 с. ISBN 5-211-05011-8
34. КАРПУШИНА, Л., КАПЦОВ, А. *Аксиологическая направленность личности*. Самара: ИПК „Содружество”, 2007. 44 с.
35. ЯДОВ, В.А. *Социальная идентичность личности*. Москва, 1994. 397 с.
36. BAR-ON, R. *Emotional Intelligence Inventory*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems, 1997, 209 p.
37. BRU-LUNA, L.M., MARTÍ-VILAR, M., MERINO-SOTO, C., CERVERA-SANTIAGO, J.L. Emotional Intelligence Measures: A Systematic Review. *Healthcare* 2021, 9, 1696. <https://doi.org/10.3390/healthcare9121696>
38. FROLOVA, O., KASHKARYOVA, L., SERBOVA, O., MALYKHINA, T. Comparative Analysis of the Emotional Intelligence Development of Adolescents with Different Levels of Psychological Competence. *Journal of History Culture*, 2019. Disponibil: doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2297>
39. GOLEMAN, D. *Sex roles reign powerful as ever in the emotions*. The New York Times, 1988
40. ROKEACH, M. *Introduction in: Understanding Human Value. Individual and Societal*. New York: The Free Press, 1979.
41. ROKEACH, M. *The Nature of Human Values*. New-York: Oxford University Press, 1973. 286 p.
42. WANG, Zh., RAO, C.P., D'AURIA, A.A. Comparison of the Rokeach Value Survey (Rvs) in China and the United States. În: *AP - Asia Pacific Advances in Consumer Research*, vol. 1, eds. Joseph A. Cote and Siew Meng Leong, Provo, UT: Association for Consumer Research, 1994, p. 185-190. Disponibil <https://www.acrwebsite.org/volumes/11310/volumes/ap01/AP-01>.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE ALE AUTOAREI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

43. PALADI, O., CHEPTENE, V. The value orientations of adolescents with different levels of emotional intelligence. / Orientările valorice ale adolescenților cu diferit nivel al inteligenței emoționale. In: *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*: 2024, nr. 3(43). p. 1-12. RS Global, Warsaw, Poland, ISSN 2544-9338. Disponibil: <https://rsglobal.pl/index.php/ijitss/article/view/2908> Article DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092024/8247 (*Revistă indexată Scopus*).
44. PALADI, O.; CHEPTENE, V. Value orientations of adolescents from the perspective of psychosocial factors. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), Categorie B, USM, nr. 9 (179), 2024, p. 256-263. ISSN 1857-2103. ISSN online 2345-1025. CZU: 159.922.8:316.752 Disponibil: [https://doi.org/10.59295/sum9\(176\)2024_38](https://doi.org/10.59295/sum9(176)2024_38)

45. CHEPTENE, V. Optimizarea inteligenței emoționale la vârsta adolescenței. În: Revista științifico-practică *Psihologie*. Categoria B, nr. 2, 2024, volumul 45, p. 24-32. ISSN N E 2537-6276, ISSN P 1857-2502, <http://key.upsc.md>. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3.%20Cheptene%201.pdf
46. CHEPTENE, V. Inteligența emoțională și dimensiunile personalității adolescenților în funcție de factorul gen. În: Revista *Acta et Commentationes*. Categoria B. Nr. 3 (37), 2024. p. 173-182. ISSN 1857-0623. E-ISSN 2587-3636. CZU: 37.01: 004.6=161.1. DOI: 10.36120/2587-3636.v37i3.52-58. Disponibil: https://revistaupsc.md/index.php/acta_educatie ; https://revistaupsc.md/index.php/acta_educatie/article/view/1039
47. PALADI, O., MAHOVICI, V., CHEPTENE, V. Orientările valorice ale cadrelor didactice cu nivel înalt a inteligenței emoționale. În: Revista științifico-practică *Psihologie*. Categoria B, nr. 3-4, 2019, p. 51-66. ISSN E1857-2502, ISSN P 2537-6276. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/51-66_1.pdf
48. PALADI, O., CHEPTENE, V. Inteligența emoțională și stresul ocupațional la medicii rezidenți. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*. Categoria B, nr. 3 (51), 2016, p. 66-78, ISSN 1811-5470. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/66_78_Inteligența%20emotională%20și%20stresul%20ocupațional%20la%20medicii%20rezidenți.pdf

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

49. CHEPTENE, V. Inteligența emoțională a adolescenților în funcție de mediul de proveniență și reușita academică. În: Materialele Conferinței științifice *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, Ediția XX-a (Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 25-26 octombrie). Iași, 2024.
50. CHEPTENE, V. Inteligența emoțională și încrederea în sine la adolescenți. În: Materialele Conferinței științifice *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, ediția a XVII-a, (Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 29 octombrie). Iași, 2021, p. 7-11. ISBN 978-606-685-830-4.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova):

51. PALADI, O., MAHOVICI, V., CHEPTENE, V. Ierarhiile orientărilor valorice ale cadrelor didactice din Republica Moldova. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale *Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. Institutul de Științe ale Educației, 11-12 octombrie 2019, Chișinău, p. 352-359. ISBN 978-9975-48-156-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/352-359.pdf

Articole în lucrările conferințelor științifice naționale cu participare internațională:

52. CHEPTENE, V. Aptitudinile comunicative și inteligența emoțională la vârsta adolescenței. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională *Integrare prin cercetare și inovare*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 10-11 noiembrie 2020, Științe sociale. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 58-61. ISBN 978-9975-152-54-9. CZU: 159.922.8:316.77. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/58-61_37.pdf
53. CHEPTENE, V. Inteligența emoțională și orientările valorice la adolescenți: abordări teoretice. În: Materialele Conferinței științifice cu participare internațională *Integrare prin cercetare și inovare*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 7-8 noiembrie 2019, p. 207-211. ISBN 978-9975-149-50-1. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/88551

Articole în lucrările conferințelor științifice naționale:

54. CHEPTENE, V. Relația dintre inteligența emoțională și motivația pentru succes. În: Materialele Conferinței Științifice Naționale *Cercetarea în psihologie și științe ale educației: provocări, perspective. In memoriam profesorul Nicolae Bucun*. Institutul de Științe ale Educației, 16 septembrie 2021. Coordonatori științifici: L. Pogolșa, O. Paladi, N. Vicol. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2021, p. 307-311. ISBN 978-9975-56-934-7. Disponibil: https://ise.upsc.md/uploads/files/1640697349_materialele_conferintei_cercetarea_psihologiei-cop.pdf
55. CHEPTENE, V. Caracteristici generale ale noțiunilor de inteligență emoțională și inteligență socială. În: Materialele Conferinței științifice naționale a doctoranzilor *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 22-23 aprilie 2021, p. 59-64. ISBN 978-9975-159-16-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/154550

ADNOTARE

Cheptene Victoria. Particularități ale inteligenței emoționale și orientărilor valorice în relație cu dimensiunile personalității adolescenților Teză de doctor în psihologie, Chișinău, 2025.

Structura tezei: Lucrarea conține adnotări (în limba română, rusă și engleză), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 287 titluri, 7 anexe, 150 pagini text de bază, 30 tabele și 28 figuri. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: inteligență emoțională, orientări valorice, valori terminale, valori instrumentale, dimensiuni ale personalității, adolescent.

Scopul cercetării: constă în identificarea relației dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului; elaborarea și validarea unui program de intervenție pentru optimizarea inteligenței emoționale prin prisma dimensiunilor personalității cu care relaționează.

Obiectivele cercetării: analiza și sinteza literaturii de specialitate cu referire la inteligența emoțională și orientările valorice la vârsta adolescenței; caracterizarea nivelurilor de dezvoltare a inteligenței emoționale, a ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților; determinarea particularităților inteligenței emoționale în funcție de unii factori psihosociali (gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică) și dimensiuni ale personalității; identificarea ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare a inteligenței emoționale; determinarea relațiilor dintre inteligența emoțională cu orientările valorice ale adolescenților; elaborarea și validarea unui program de intervenție psihologică privind optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților.

Noutatea și originalitatea științifică. Lucrarea dată reprezintă una dintre cercetările din contextul autohton cu referire la relația dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului, având o abordare investigațională *complexă* (cantitativă și calitativă), *interdisciplinară* (în raport cu alte științe psihologice: psihologie socială, psihologie educațională și nu doar la perspectiva psihologiei generale, prin analiza factorilor și dimensiunilor personalității) și *aplicativă*, prin elaborarea, implementarea și validarea eficienței unui program de intervenție psihologică. Abordarea investigațională vizează determinarea relațiilor dintre inteligența emoțională, orientările valorice și dimensiunile personalității adolescenților; stabilirea particularităților inteligenței emoționale în funcție de relațiile ei cu dimensiunile personalității adolescentului din perspectiva factorilor psihosociali.

Semnificația teoretică a cercetării vizează completarea cadrului teoretico-științific cu sinteze din literatura de specialitate privind problematica inteligenței emoționale și ierarhia orientărilor valorice la vârsta adolescenței. Acestea se referă la tipurile și particularitățile inteligenței emoționale, ponderea factorilor psihosociali și dimensiuni ale personalității; particularități ale ierarhiei orientărilor valorice la vârsta adolescenților. Sunt concretizate contribuțiile proprii în structurarea sintezelor teoretice, prezentând și analizând în teză studii recente la tema cercetării care au contribuit la conturarea unui model teoretic explicativ al relației inteligenței emoționale cu orientările valorice și dimensiunile personalității, precum și la elaborarea unei definiții de lucru pentru inteligența emoțională, în contextul prezentei lucrări. Rezultatele cercetării date consolidează aspectele teoretice ale psihologiei generale.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în studiul inteligenței emoționale, a relației cu orientările valorice și dimensiunile personalității adolescentului (încredere în sine, inițierea contactelor sociale, curajul social, inteligența socială, nervozitate, agresivitate spontană, depresie, emotivitate, sociabilitate, caracter calm, dominare, inhibiție, fire deschisă, extraversiune, labilitate emoțională, masculinitate, motivația succesului, aptitudini comunicative, aptitudini organizatorice); identificarea particularităților inteligenței emoționale din perspectiva factorilor psihosociali (gen, vârstă, mediul de proveniență, profilul studiilor, reușita academică); elaborarea modelului explicativ privind implicațiile dimensiunilor studiate în manifestarea inteligenței emoționale; identificarea ierarhiilor orientărilor valorice terminale și instrumentale ale adolescenților cu diferit nivel de manifestarea a inteligenței emoționale; elaborarea și validarea unui program psihologic de intervenție pentru optimizarea inteligenței emoționale a adolescenților. Datele experimentale vor fi utile factorilor de decizie, cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere, părinților, adolescenților.

Implementarea rezultatelor cercetării s-a realizat prin participarea în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale; simpozioanelor științifice; în cadrul activităților de instruire realizate pentru psihologii, cadrele didactice din instituțiile de învățământ general, precum și în cadrul activităților de instruire realizate pentru adolescenții centrelor de tineret din Republica Moldova.

ANNOTATION

Cheptene Victoria. Peculiarities of emotional intelligence and value orientations in relation to adolescent's personality dimensions **Doctoral Thesis in Psychology, Chisinau, 2025**

Thesis structure: the paper contains annotations (in Romanian, Russian and English), introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 287 bibliography sources, 7 appendices, 150 pages of basic text, 30 tables and 28 figures. The results are published in 13 scientific papers.

Keywords: emotional intelligence, value orientations, terminal values, instrumental values, personality dimensions, adolescent.

The aim of the research: consists in identifying the relationship between emotional intelligence, value orientations and dimensions of adolescent's personality; the development and validation of an interventional program for the optimization of emotional intelligence through the prism of personality's dimensions it relates with.

Research objectives: analysis and synthesis of specialized literature with reference to emotional intelligence and value orientations in adolescence; characterization of emotional intelligence development levels, of adolescents' value orientations hierarchy; determining the particularities of emotional intelligence according to some psychosocial factors (gender, age, background, study profile, academic success) and personality dimensions; identifying the hierarchy of value orientations of adolescents with high and low levels of emotional intelligence development; determining the relationships between emotional intelligence and value orientations of adolescents; the development and validation of a psychological interventional program regarding the optimization of emotional intelligence of adolescents.

Scientific novelty and originality. The given work represents one of the researches in the local context with reference to the relationship between emotional intelligence, value orientations and other dimensions of the adolescent's personality, having a complex (quantitative and qualitative), interdisciplinary investigative approach (in relation to other psychological sciences: social psychology, psychology educational and not only from the perspective of general psychology, through the analysis of personality factors and dimensions) and applied, through the elaboration, implementation and validation of the effectiveness of a psychological intervention program. The investigative approach aims to determine the relationships between emotional intelligence and value orientations of adolescents; establishing the particularities of emotional intelligence according to its relationships with some psychosocial factors and dimensions of the adolescent's personality.

The theoretical significance of the research aims to complete the theoretical-scientific framework with syntheses from the specialized literature on the issue of emotional intelligence and the hierarchy of value orientations at the age of adolescence. These refer to the types and particularities of emotional intelligence, the importance of some factors and dimensions of personality; particularities of the hierarchy of value orientations at the adolescent age. The own contributions in the structuring of theoretical syntheses are concretized, presenting and analyzing in the thesis recent studies on the research topic that have contributed to the outline of an explanatory theoretical model of the relationship of emotional intelligence with value orientations and other dimensions of personality, as well as to the elaboration of a working definition for emotional intelligence, in the context of this work. The given research results strengthen the theoretical aspects of general psychology.

The applied value of the research consists in the study of emotional intelligence, the relationship with value orientations and other dimensions (self-confidence, initiation of social contacts, social courage, social intelligence, nervousness, spontaneous aggression, depression, emotionality, sociability, calm character, dominance, inhibition, open nature, extraversion, emotional lability, masculinity, success motivation, communication skills, organizational skills) of the adolescent's personality; identifying the particularities of emotional intelligence from the perspective of psychosocial factors (gender, age, background, study profile, academic success); elaboration of an explanatory model regarding the implications of the studied dimensions in the manifestation of emotional intelligence; identifying the hierarchies of terminal and instrumental value orientations of adolescents with different levels of emotional intelligence; development and validation of a psychological intervention program to optimize the emotional intelligence of adolescents. Experimental data will be useful to researchers, psychologists, teachers and administrators, adolescents, parents etc.

The implementation of the research results was achieved by participating in national and international scientific conferences; scientific symposia; within the training activities carried out for psychologists, teaching staff from general education institutions, as well as within the training activities carried out for teenagers of youth centers in the Republic of Moldova.

АННОТАЦИЯ

Кептене Виктория. Особенности эмоционального интеллекта и ценностных ориентаций применительно к личностным качествам подростка.

Диссертация на соискание степени доктора психологии. Кишинэу, 2025

Структура диссертации. Диссертация включает аннотации (на румынском, русском и английском языках), введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 287 наименований, 7 приложений, 150 страниц основного текста, 30 таблиц и 28 рисунков. Основные результаты исследования представлены в 13 научных публикациях.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, ценностные ориентации, терминальные ценности, инструментальные ценности, качества личности, подростки.

Цель исследования: состоит в выявлении взаимосвязи между эмоциональным интеллектом, ценностными ориентациями и качествами личности подростка; разработке и валидации программы интервенции по оптимизации эмоционального интеллекта через призму, связанных с ним, личностных качеств.

Задачи исследования: анализ и синтез специализированной литературы по тематике эмоционального интеллекта и ценностных ориентаций в подростковом возрасте; характеристика уровней развития эмоционального интеллекта, иерархии ценностных ориентаций подростков; определение особенностей эмоционального интеллекта в зависимости от некоторых психосоциальных факторов (пол, возраст, среда происхождения, профиль обучения, академическая успеваемость) и личностных качеств; выявление иерархии ценностных ориентаций у подростков с высоким и низким уровнем развития эмоционального интеллекта; определение взаимосвязи между эмоциональным интеллектом и ценностными ориентациями подростков; разработка и валидация психологической программы интервенции по оптимизации эмоционального интеллекта подростков.

Научная новизна и оригинальность результатов работы Данная работа представляет собой одно отечественных исследований, посвященных изучению взаимосвязи между эмоциональным интеллектом, ценностными ориентациями и личностными качествами подростка. Исследование имеет: комплексный характер (количественный и качественный анализ), междисциплинарный подход (включает аспекты социальной, педагогической и общей психологии для анализа факторов и личностных качеств) и прикладной, который заключается в разработке, внедрении и валидации эффективности психологической программы интервенции. Исследовательский подход направлен на определение взаимосвязи между эмоциональным интеллектом и ценностными ориентациями подростков; выявлении особенностей эмоционального интеллекта с учетом его связи с личностными качествами в контексте психосоциальных факторов.

Теоретическая значимость исследования: заключается в дополнении научно-теоретической базы синтезом специализированной литературы по проблематике эмоционального интеллекта и иерархии ценностных ориентаций в подростковом возрасте. Рассматриваются типы и особенности эмоционального интеллекта, роль психосоциальных факторов и личностных качеств, а также специфика иерархии ценностных ориентаций подростков. Уточнен собственный вклад автора в структуру теоретического синтеза, представлен анализ современных исследований по теме, на основе которых была разработана теоретическая модель, объясняющая взаимосвязь эмоционального интеллекта с ценностными ориентациями и личностными качествами, а также предложено рабочее определение эмоционального интеллекта в контексте данной работы. Полученные результаты дополняют теоретические основы общей психологии.

Практическое значение работы заключается в изучении эмоционального интеллекта, его взаимосвязей с ценностными ориентациями и другими личностными качествами подростка (уверенность в себе, инициирование социальных контактов, социальная смелость, социальный интеллект, нервозность, спонтанная агрессия, депрессия, эмоциональность, общительность, спокойный характер, доминирование, сдержанность, открытость, экстраверсия, эмоциональная лабильность, маскулинность, мотивация успеха, коммуникативные и организаторские способности); выявление особенностей эмоционального интеллекта с точки зрения психосоциальных факторов (пол, возраст, происхождение, профиль учебы, успеваемость); в разработке объяснительной модели влияния личностных качеств на проявление эмоционального интеллекта; в установлении иерархии терминальных и инструментальных ценностей подростков с разным уровнем эмоционального интеллекта; в разработке и валидации психологической программы интервенции по оптимизации эмоционального интеллекта подростков. Экспериментальные данные будут полезны исследователям, психологам, педагогам и менеджерам в образовании, родителям и самим подросткам и т.д.

Внедрение результатов исследований осуществлялось через участие в национальных и международных научных конференциях; научных симпозиумах; в рамках обучающих мероприятий, организованных для психологов и педагогических работников общеобразовательных учреждений, а также в рамках обучающих программ для подростков в молодежных центрах Республики Молдова.

CHEPTENE VICTORIA

**PARTICULARITĂȚI ALE INTELIGENȚEI EMOTIIONALE ȘI ORIENTĂRIILOR
VALORICE ÎN RELAȚIE CU DIMENSIUNILE PERSONALITĂȚII
ADOLESCENȚILOR**

Specialitatea 511.01 – Psihologie generală

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 24.09.2025
Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie offset. Tipar offset.

Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 2,0
Comanda nr. 20/25

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2012